

Mapa del Patrimoni Cultural

Calonge de Segarra

Memòria tècnica.

Redacció

Jordi Seró i Martí Picas, [IN] SITU S.C.P. Gestió Cultural

Agost 2013

Ajuntament de Calonge de Segarra

**Diputació
Barcelona**

MEMÒRIA TÈCNICA

MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DEL MUNICIPI DE CALONGE DE SEGARRA (ANOIA)

FEBRER - AGOST 2013

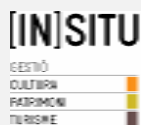
PROMOCIÓ I FINANÇAMENT

Ajuntament de Calonge de Segarra

Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona

REALITZACIÓ

[IN]SITU S.C.P

Jordi Seró i Ferrer: Treball de camp, base de dades, imatges i coordinació.

Martí Picas i Sala: Anàlisi documental i arxivística.

Gerard Panadés i Salvia: Cartografia i SIG

Lleida, Agost de 2013

Capella de Sant Joan de les Quadres

1. Metodologia	2
1.1 Metodologia i temporalització	2
1.2 Dates de realització.	4
1.3 Metodologia	4
2. Diagnòstic.	11
2.1. Marc Geogràfic, Medi Físic i Geològic.	11
2.2. Distribució poblacional.	14
2.3. Activitats econòmiques	18
2.4. Xarxa de comunicacions i mobilitat.	19
2.5. Breu resum històric	19
2.6. Toponímia del terme.	23
2.7. Escut del municipi.	23
2.11. Estat legal de protecció	54
2.12. intervencions en el patrimoni	56
2.13. Equipaments patrimonials.	58
2.14. Anàlisi a partir de les fitxes	58
2.16. Anàlisi global del patrimoni	68
2.17. Personatges il·lustres	86
4. Bibliografia	88
5. Annex Cartogràfic	90

1. Metodologia

Aquest document és la memòria dels treballs realitzats en el projecte del Mapa de Patrimoni Cultural del municipi de Calonge de Segarra, a la comarca de l'Anoia. Aquest projecte neix per la necessitat de l'ajuntament de disposar d'una eina per identificar tot el patrimoni del municipi per tal de coneixe'l, i d'aquesta manera poder desenvolupar projectes per la seva conservació, activació i difusió. Gràcies a l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, que ofereix als municipis de la demarcació de Barcelona la redacció dels Mapes de Patrimoni de Cultural, l'Ajuntament es va poder beneficiar d'aquest servei mitjançant la signatura d'un conveni entre les dues institucions.

L'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona va encarregar la realització del Mapa de Patrimoni Cultural de Calonge de Segarra, a l'empresa [IN]SITU S.C.P. Gestió Cultural, Patrimoni i Turisme formada per Martí Picas i Jordi Seró.

La realització d'un Mapa de Patrimoni Cultural requereix la implicació no solament de l'empresa que el realitza, de l'ajuntament i l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona, sinó d'altres institucions com museus, arxius o entitats supramunicipals. Però sobretot és important la implicació de la població local, ja que ells són els principals coneixedors del seu territori.

Per aquest motiu volem agrair la dedicació del seu temps a les persones que desinteressadament ens van acompanyar per tots els indrets del municipi en la recerca d'elements patrimonials, i reiterar el fet que sense ells no haguéssim pogut fer-lo.

- A l'**Albert Dalmases**, l'agutzil de Calonge de Segarra per acompanyar-los a la majoria de masies del municipi.
- A l'**Anna Cantacorps**, secretària de l'Ajuntament de Calonge de Segarra per totes les gestions que ha realitzat per facilitar-nos la feina.
- Al **Jordi Vilaseca**, regidor de l'Ajuntament de Calonge de Segarra per acompanyar-nos en per la zona de Dusfort en la cerca d'elements patrimonials.
- Al **Ramon Campà**, regidor de l'Ajuntament de Calonge de Segarra per la seva col·laboració en la cerca d'elements per l'inventari, com per haver-nos acompanyat.
- Al **Xavier Nadal**, Alcalde de Calonge de Segarra, per la seva implicació en el projecte, i la seva col·laboració.

- Al **Ramon de la Masia de la Roca**, per atendre'ns molt amablement i acompanyar-nos en la cerca de mines, barraques, forns de calç, etc.
- Al **Joan Raurich**, del poble d'Aleny per acompanyar-nos per la zona d'Aleny en la cerca de patrimoni rural.
- A la **Rosa Lladó**, del poble de Dusfort per atendre'ns i explicar-nos la història de Dusfort.
- Al **Josep Maria Nadal**, del Bosc del Nadal, per acompanyar-nos per la zona del Soler.
- Al **Jordi Nadal**, professor de secundària i historiador, que ens ha proporcionat informació històrica de les cases i dels pobles del municipi.
- A la historiadora de l'art, **Maria Garganté**, gran coneixedora del patrimoni rural de la Segarra per ajudar-nos en la identificació d'alguns elements patrimonials .
- Al **Rafel Ginebra**, arxiver de la Xarxa d'Arxius de la Diputació de Barcelona i investigador de l'Arxiu Episcopal de Vic per donar-nos suport en la recerca arxivística.
- A la **Marta Vives**, Directora de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia, per facilitar-nos l'accés a la documentació de l'arxiu.
- Al **Guillem Mercadal**, de l'Àrea de Patrimoni del Bisbat de Vic, per facilitar-nos la informació dels elements que consten en el seu inventari, i que pertanyen a les parròquies de Calonge de Segarra.
- A l'**Anna López** i la **Laura Rodríguez**, que estaven de pràctiques en l'empresa [IN] SITU SCP, hi han pogut treballar en el projecte.
- A totes aquells veïns de Calonge de Segarra, que ens han atès a casa seva i han col·laborat en el projecte.

1.1 Metodologia i temporalització

En aquest apartat explicarem quin ha estat el procediment i metodologia emprada per a la realització del Mapa de Patrimoni Cultural de Calonge de Segarra. S'han seguit els paràmetres estructurals que des del Plec de Prescripcions Tècniques que l'Oficina de Patrimoni Cultural va proporcionar per tal de desenvolupar-lo. Abans però caldria esmentar els passos previs a la realització d'aquestes fases.

1.2 Dates de realització.

En primer lloc les reunions realitzades per l'Ajuntament de Calonge de Segarra i l'Oficina de Patrimoni Cultural per poder iniciar el projecte, que va culminar amb la signatura del conveni entre les dues parts. En aquest punt també s'incloïa la contractació de l'empresa [IN]SITU S.C.P. per dur a terme l'execució la feina. Posteriorment es varen reunir les tres parts, per marcar les pautes de desenvolupament del projecte, i perquè l'empresa contractada comencés a treballar. Aquestes reunions es van desenvolupar a mitjans de gener de 2013. Durant el mes de febrer, es va recollir tota la informació necessària per a realitzar el primer llistat que serviria per posar en comú amb els veïns del municipi que havien estat convocats a una reunió de presentació del projecte, que es va celebrar el dia 25 de febrer de 2013.

Entre els mesos de març i juliol de 2013 es va realitzar tot el treball de camp pel municipi de Calonge de Segarra, així com la visita als arxius, museus o biblioteques on hi hagués informació útil per a poder complementar el treball de camp. Amb el treball de camp finalitzat, s'inicià el procés d'omplir la base de dades amb la informació obtinguda, i tota la feina d'oficina. Posteriorment, els tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural van supervisar la feina feta pels tècnics d'[IN]SITU, per immediatament procedir al tancament definitiu del projecte al mes d'agost de 2013.

1.3 Metodologia

Per dur a terme l'encàrrec, s'ha fet una planificació del projecte, estructurant-lo en fases, d'acord als barems que es troben al Plec de Condicions Tècniques i les recomanacions dels tècnics de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona.

S'ha estructurat el projecte en les següents parts:

- **Fase de documentació prèvia:** Abans de començar a realitzar els treballs corresponents, és important identificar tots els elements susceptibles d'inventariar. Es va realitzar doncs un buidatge de tots aquells inventaris ja realitzats per altres institucions i per la informació facilitada per l'ajuntament.

S'ha consultat l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic, l'Inventari del Patrimoni Arqueològic, l'Inventari del Patrimoni Industrial de Catalunya i l'Inventari del Patrimoni Etnològic, tots ells dependents del Departament de Cultura de la Generalitat, a través de l'eina telemàtica eGIPCI.

S'ha cercat en museus i arxius d'àmbit comarcal i nacional, per comprovar si en les seves col·leccions o fons documentals hi havia possibles elements per incloure en l'inventari.

Per identificar els possibles espais naturals s'ha consultat els diferents catàlegs i inventaris disponibles a la web del Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural, així com la Xarxa de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona. Finalment també s'ha consultat el Registre General de Mines.

Ha estat útil també, les publicacions que ens va facilitar l'Ajuntament de Calonge de Segarra on hi havia referència dels elements més destacats del municipi. Mentre s'estava realitzant el Mapa de Patrimoni Cultural, s'estava confeccionat el Pla Especial de Masies i Cases Rurals, però en la data de finalització del projecte encara no s'havia aprovat. També s'ha pogut consultar l'inventari de camins que s'està realitzant.

A la Biblioteca d'Igualada s'ha fet un buidatge de publicacions comarcals on es mencionés el municipi de Calonge de Segarra.

Un altre font important ha estat el buidatge cartogràfic. Pel que fa a la planimetria utilitzada, s'han utilitzat els mapes virtuals de l'Institut Cartogràfic de Catalunya, de Calonge de Segarra: topogràfic de 1:50.000; topogràfic de 1:25.000; topogràfic de 1:5.000; ortofotomapa de 1:5.000, per cercar tots elements susceptibles d'incloure en l'inventari.

S'ha consultat també l'Inventari dels Arbres Monumentals de Catalunya i els arbres d'interès local i comarcal.

Per tal de conèixer l'existència d'espais amb valor geològic rellevant, s'ha consultat també l'Inventari d'Espais d'Interès Geològic de Catalunya.

Finalment no hem pogut obviar buscar elements a l'Inventari de Rellotges de Sol, de la Societat Catalana de Gnomònica

Amb la informació extreta de totes aquestes fonts anteriorment citades, es va fer un primer llistat d'elements susceptibles de ser inclosos en el Mapa de Patrimoni Cultural de Calonge de Segarra. Foren aproximadament un centenar els elements inicials que a la llarga es van incrementar considerablement amb les aportacions fetes per l'ajuntament i pels veïns. Esmentar que per facilitar el posterior treball de camp, es varen dividir els elements per les zones d'influència de cada nucli de població (Aleny, Calonge de Segarra, Dusfort, Mirambell, Sant Pere de l'Arç, i el Soler).

- **Treball de camp.** Un cop identificats els possibles elements a inventariar, estructurats per zones i tipologies, es va decidir treballar per tipologies, és a dir, en primer lloc es van inventariar tots els elements del patrimoni immoble (ja que era el més nombrós), per fer finalment la resta d'elements de patrimoni moble, documental, immaterial i natural. En el cas del patrimoni immoble també es va triar una metodologia pròpia degut a les característiques del municipi. En primer lloc es va decidir fer tots els elements en sol rústic (masies, molins, fonts, castells, capelles, barraques, etc.) degut al fet que representaven la gran majoria d'elements inventariats, per deixar finalment els elements patrimonials dels nuclis de població, agrupats i amb un accés fàcil.

Durant el treball de camp, la majoria de dies, ens va acompanyar algú del municipi. Inicialment fou l'agutzil que ens acompanyà a totes les masies del terme. La resta de dies foren gent de les masies o dels pobles que ens van portar a trobar les mines, fonts, forns de calç o barraques que possiblement no haguéssim trobat pel nostre compte.

Finalment, cal mencionar que durant el treball de camp, vam afegir un gran nombre d'elements al llistat previ. No obstant, també en vam eliminar d'altres, identificats

inicialment sense conèixer les seves característiques in situ, que un cop feta la visita es va considerar que no tenien valor suficient per ser inclosos en l'inventari i que s'inclouen en l'apartat d'element no fitxats.

- **Gestions de l'ajuntament.** Quan no es localitzava algú a la seva casa, es notificava a l'ajuntament, que s'encarregava posteriorment d'avisar als propietaris i quedar amb ells per anar a fer la visita.
- **Treball de Gabinet.** Finalment, un cop enllestit el treball de camp, i coneixent tots els elements inventariats del municipi, es va realitzar la cerca d'informació en arxius i en les publicacions que havíem marcat com a prioritàries en el buidatge inicial. La informació extreta ens va servir per complementar les dades.

La introducció de la informació a la base de dades proporcionada per l'Oficina de Patrimoni Cultural, així com el tractament fotogràfic de les imatges es va realitzar a l'oficina d'[IN]SITU S.C.P. situada a les instal·lacions del CEEI Lleida. Les dades es van introduir segons l'establert al Plec de Prescripcions Tècniques, utilitzant el criteri professional dels tècnics d'[IN]SITU S.C.P.

La redacció de les fitxes de l'inventari es fa d'acord amb la base de dades facilitada per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Tot seguit explicarem els camps que s'ha d'omplir a la base de dades.

Totes les fitxes s'ordenen en base el codi corresponent:

1.- PATRIMONI IMMOBLE	2.- PATRIMONI MOBLE	3.- PATRIMONI DOCUMENTAL	4.- PATRIMONI IMMATERIAL	5.- PATRIMONI DEL MEDI NATURAL
1.1.- Edificis	2.1.- Elements urbans	3.1.- Fons d'imatges	4.1.- Manifestacions festives	5.1.- Zones d'interès
1.2.- Conjunts arquitectònics	2.2.- Objectes	3.2.- Fons documentals	4.2.- Tècniques artesanals	5.2.- Espècimens botànics singular
1.3.- Elements arquitectònics	2.3.- Col·leccions	3.3.- Fons bibliogràfics	4.3.- Tradició oral	
1.4.- Jaciments arqueològics			4.4.- Música i dansa	
1.5.- Obra civil			4.5.- Costumari	

• Camps de la Fitxa.

Núm. Fitxa	Número de cada fitxa (aleatori), de l'1 en endavant. L'ordre no és important, però totes han de ser correlatives.
Codi.	Número de dos dígits corresponent al subàmbit de la tipologia d'elements.
Àmbit	La fitxa que es divideix en: patrimoni immoble, moble, documental, immaterial o natural.
Denominació	Correspon amb el nom amb el qual es coneix l'element. Si existia algun altre nom anterior, s'esmentava al camp observacions.
Lloc / adreça	Indicar el lloc (històric, geogràfic) on es situa el bé (vall de..., antiga parròquia de..., barri de..., casc urbà, agregat de..., urbanització, ...). Si es coneix adreça postal, aquest es el camp on posar-la (carrer i número
Titularitat	Indicar segons el desplegable: Privada, Publica o compartida.
Ref. Cadastral/ Propietari i Adreça	No s'han posat dades personals sinó la referència cadastral dels elements excepte en alguns casos, com és el cas d'institucions (ajuntaments, església, entitats, etc..) així com del patrimoni moble o documental privat.
Tipologia	Nom corresponent al codi, que es refereix al subàmbit de la tipologia d'elements. Apareix automàticament d'acord amb el codi entrat.
Ús Actual	Us actual de cadascun dels elements fitxats. S'utilitzen els termes proposats en el desplegable.
Descripció	Descripció de l'element inventariat, on es detallen les seves característiques físiques i es dona el màxim d'informació de cadascun dels elements.
Observacions	S'inclou informació que ajuda a complementar la descripció del be inventariat.
Estat Conservació	L'estat de conservació es pot qualificar de: bo, regular o dolent
Notes Conservació	Aquí es fa constar si hi ha hagut alguna restauració, les patologies que es poden detectar, i alhora fer unes petites recomanacions de cara a millorar la seva conservació
Autor	Si es coneix l'arquitecte, o l'autor de l'obra, document etc..
Any	Any de realització del bé
Estil, època	Indistintament, emprar termes d'estil, artístics o bé temporals per aproximar-nos a la cronologia
Segle	S'ha indicat quan es coneixia amb exactitud. Quan no es coneixia amb detall s'ha posat un ventall més ampli. XVIII-XIX
Emplaçament	En aquest punt, s'explica la manera d'arribar-hi.
UTM	S'han contrastat les dades de l'aparell GPS amb les de l'ICC. En el cas que variessin, s'ha optat per les de l'ICC.

Altitud	S'han utilitzat les dades de Google Earth.
Accés	Les opcions del camp accés són 5: fàcil, difícil, obert, restringit i sense accés
Fitxes associades	El número o números d'altres fitxes de béns o elements relacionats (per proximitat física, per que formen part d'un mateix immoble o d'un mateix conjunt o perquè tenen algun tipus de relació).
Història	Informacions històriques relacionades amb el bé.
Bibliografia	Referències bibliogràfiques que s'han utilitzat per elaborar la fitxa o que fan al·lusió directa al bé
Núm Inv Generalitat	Quan un element està inclòs dins els inventaris de la Generalitat de Catalunya, s'especifica de forma abreviada a l'inventari on està inclòs i el número que té en aquest inventari (Núm. Inv. Generalitat).
Protecció	El primer requadre és un camp tancat amb quatre opcions: inexistent; legal; física; i legal i física. Segon requadre: posar la referència legal de protecció de forma molt breu (el camp es molt reduït): BCIN, BCIL, EPA, Bé catalogat, Pla General, Pla Especial, ... i posar núm. de registre i any
Autor Fitxa	Professional que ha inventariat el Bé patrimonial.
Data reg.	Data de confecció de la fitxa

- **Criteris de selecció d'elements.**

La inclusió dels elements dins del Mapa de Patrimoni Cultural de Calonge de Segarra, està motivada per diverses raons:

- ✓ La primera i d'obligat compliment, era la inclusió de tots aquells elements patrimonials ja inclosos en altres inventaris de caràcter legal com l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic, l'Inventari del Patrimoni Arqueològic, l'Inventari del Patrimoni Paleontològic, etc., així com les zones d'interès natural protegides per la Generalitat, o altres elements inclosos en les figures del Planejament Urbanístic.
- ✓ La segona raó d'inclusió dins del Mapa del Patrimoni Cultural de Calonge de Segarra, és el propi criteri tècnic dels professionals d'[IN]SITU S.C.P. que van valorar la inclusió o no dels elements del llistat del buidatge inicial, així com valorar en el terreny la inclusió de nous elements no detectats inicialment. S'ha intentat incloure majoritàriament aquells elements que representen l'essència patrimonial del municipi, que en

aquest cas és eminentment rural, i per tant té un patrimoni a l'entorn d'aquest tret distintiu. S'ha inclòs pràcticament totes les masies del municipi, ja que entenem que és important que hi constin, per l'estructura d'hàbitat dispers que caracteritza el municipi, així com els elements més representatius dels passat preindustrial i industrial del municipi.

- ✓ Finalment tots aquells elements que des de l'ajuntament es considerava que havien de ser inclosos a l'inventari. S'ha d'esmentar però que aquests elements van passar el filtre tècnic de l'empresa executora i dels tècnics de l'OPC.

2.Diagnòstic.

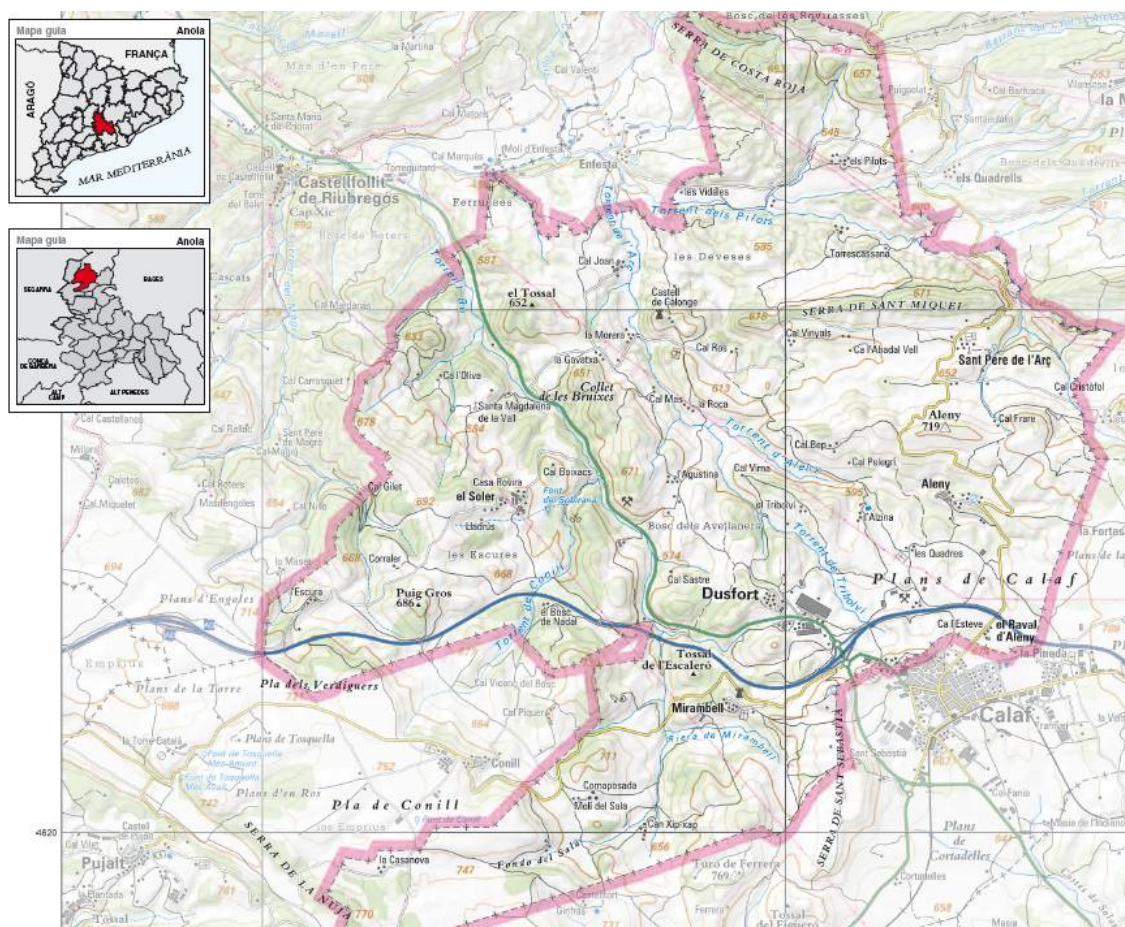
En aquest punt es presenta de manera resumida les característiques pròpies del municipi (geografia, geologia, clima, flora, fauna, població i estructura econòmica, síntesi històrica, escut i bandera, així com la valoració del patrimoni inventariat).

2.1. Marc Geogràfic, Medi Físic i Geològic.¹

Marc Geogràfic

El municipi de Calonge de Segarra està situat a l'extrem nord de la comarca de l'Anoia, a la zona de contacte entre la Segarra, el Bages i el Solsonès. Limita al nord amb els termes de Pinós i de la Molsosa (Solsonès), a l'est amb Sant Pere Sallavinera, al sud-est amb Calaf, al sud-oest amb Pujalt i a l'oest amb Castellfollit de Riubregós.

El terme municipal està format, a més de les masies disseminades, per sis nuclis de població: Aleny, Calonge de Segarra, Dusfort, Mirambell, el Raval d'Aleny, Sant Pere de l'Arc, i el Soler.

Mapa del Nomenclàtor oficial de la toponímia major de Catalunya

¹ Informació extreta del precatàleg de masies.

Medi Físic

Es caracteritza per un paisatge eminentment agrícola format, amb petits relleus suaus de materials guixencs i gresosos. Coloració blanca, provocada per la dominància dels guixos, i que és perceptible a gran distància.

La coloració varia a la primavera, quan el verd del secà herbaci contrasta amb els tons més foscos de les bosquines. Paisatge dominat per conreus de secà, que s'organitzen paral·lelament a les carenes de les serres.

Morfològicament, el sud del terme municipal se situa als altiplans de l'Alta Segarra i presenta un relleu suau amb diverses serretes i un característic relleu aturonat. La part nord del terme municipal, situada a la capçalera de la conca del Llobregós, presenta una orografia més complexa, on destaquen diverses alineacions muntanyoses d'orientació est-oest com les serres de Costa Roja, Sant Miquel o d'Aleny. El terme municipal presenta unes alçades sobre el nivell del mar compreses entre els 500 metres als fondals dels torrents situats a l'extrem nord-oest del terme (torrent Bo, de l'Arç i dels Pilots) i els 775 m del cim del Tossal, situat al límit sud del terme municipal.

El terme municipal de Calonge de Segarra forma part de la conca del riu Llobregós, exceptuant l'extrem sud-oest inclòs a la conca del riu Sió. Ambdós rius són tributaris del riu Segre.

La xarxa hidrogràfica està formada per diversos torrents que neixen als altiplans del sud i l'est del terme, i presenten una orientació SE-NO o E-O.

Entre aquests torrents destaquen els torrents Bo (i els seus afluents torrent de Dusfort, la riera de Mirambell i la riera de la Caseta), de Conill, de l'Arç, del Trobolví, d'Aleny o dels Pilots. Aquests cursos de règim intermitent estan moderadament encaixats formant fons de vall estrets.

Pel que fa la vegetació es situa entre dos dominis de vegetació potencial: el domini del carrascar continental (*Quercetum rotundifoliae*) i el domini de la roureda de roure de fulla petita (*Viola willkommii-Quercetum faginea*), propi de les obagues i les parts més enlairades de l'altiplà de la Segarra.

Aquesta vegetació potencial només és present en els sectors on les difícils condicions del terreny impossibiliten la seva transformació com a conreus. Entre les formacions forestals dominen les rouredes de roure valencià, i les pinedes de pinassa. Aquestes dues formacions

prefereixen les fondalades i obagues. Els carrascars i els carrascars mixtes són poc abundants al municipi. Normalment apareixen formant formacions boscoses mixtes.

En relació a les brolles i matollars apareix una clara diferenciació territorial associada a la naturalesa del substrat. Sobre els guixos del terç nord del terme és abundant la brolla gipsícola (*Gypsophilion*). Sobre sòls calcaris, rocallosos i assolellats es desenvolupen les garrigues de coscoll i les brolles de romaní i timonedes. Els herbassars estan representats principalment per llistonars i joncedes, situats principalment en sectors no aptes per al conreu, o bé en antics conreus abandonats.

Medi geològic

El municipi de Calonge de Segarra se situa a la Depressió Central Catalana, conca d'avantpaís reblerta durant el Paleogen amb materials procedents dels marges nord (Pirineus) i, en menor mesura, del marge sud (serralades costaneres). El gruix dels sediments paleògens de la Depressió Central és de diversos milers de metres. Litològicament són roques detrítiques, carbonatades i evaporítiques. Al terme de Calonge de Segarra, situat a la zona central de la conca, abunden els dipòsits carbonatat lacustres, evaporítics i materials molàssics de fàcies distals. El substrat rocós del tot el municipi està format per roques sedimentàries de l'Oligocè formades per aportacions de materials procedent de la serralada dels Pirineus durant les darreres fases de rebliment de la Depressió Central. Litològicament, estan formats per una alternança molt complexa de lutites, gresos, calcàries i guixos corresponents a les formacions guixos de Barbastre, complex lacustre de Sanaüja (o limolites de Torà), molassa de Solsona (o d'Artés) i calcàries de Tàrraga. Els guixos de Barbastre afloren al terç nord del municipi. Cap al sud del terme i estratigràficament per sobre dels guixos, apareix una sèrie fonamentalment molàssica amb intercalacions lacustres correlacionables amb la formació del complex lacustre de Sanaüja. Cap a sostre, la molassa presenta cada vegada més abundants trams de calcàries micrítiques en transició a la formació de Tàrraga que forma els altiplans del sud del municipi. Les litologies aflorants condicionen les característiques del paisatge i els tipus de vessants degut als diferents graus d'erosionabilitat dels materials. Les calcàries, menys erosionables, formen diversos replans elevats suaument inclinats cap a l'oest o sud-oest, corresponent a superfícies estructurals. En general els vessants presenten una morfologia escalonada per l'alternança de trams de diferent resistència a l'erosió, sovint ressaltada per les feixes dels conreus. En superfície dominen els vessants amb sòls discontinus i de potència reduïda, formats per llims marrons molt sorrencs amb abundància de gravetes anguloses. Als torrents de més entitat apareixen terrasses fluvials de llims sorrencs i sorres, correlacionables amb la terrassa mitjana del riu Llobregós. Als torrents de poca entitat hi apareixen petits

dipòsits torrencials combinats amb sediments de procedència col·luvial lateral que enllacen amb els dipòsits de vessant.

2.2. Distribució poblacional.

Els seus 201 habitants (2012) es reparteixen pels diferents nuclis de població i les masies que hi ha en el seu entorn. Aleny, Calonge de Segarra, Dusfort, Mirambell, el Raval d'Aleny, Sant Pere de l'Arç, i el Soler són els nuclis de població que formen el municipi. La densitat de població és bastant baixa, solament 5,4 habitants per quilòmetre quadrat, molt per sota de la mitjana comarcal, però molt similar a la de majoria de municipis de l'Alta Segarra.

Pel que fa a l'evolució de la població, el municipi de Calonge de Segarra presenta un patró similar als municipis de l'entorn. Amb una alta demografia a inicis del segle XX, que va anar minvant progressivament, fins a finals de segle XX, que va iniciar una tímida recuperació

1497 f	1515 f	1553 f	1717	1787	1857	1877	1887	1900
41	46	52	152	161	560	429	430	431
1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1981	1990
355	424	494	457	407	366	239	199	201
1992	1994	1996	2000	2002	2004	2006	2010	2012
199	196	185	196	198	200	205	194	201

Font: www.idescat.cat

El nucli

Vista d'Aleny

Aleny: El nucli de l'Aleny es situa sobre una carena estreta molt marcada del territori, a l'est del municipi. S'accedeix des de la carretera de Calaf a la Molsosa. S'organitza a través d'un carrer de 250 metres de longitud fins al nucli urbà històric, un seguit de construccions heterogènies que combinen edificacions productives històriques amb activitats agrícoles, residència vinculada a

aquestes activitats, coberts i la mateixa església de Sant Miquel just abans de l'eixamplament del carrer que marca l'entrada al nucli pròpiament.

El nucli es situa en la part més alta d'aquesta carena. La seva estructura és circular i conflueix a l'entrada del poble en un espai més ample. A partir d'aquest punt, neix un petit carreró sense sortida que descendeix en la part sud. Aquest carrer dóna accés a les cases juntes entre mitgeres juxtaposades i no sempre alineades al carrer, formant un nucli compacte.

A la part més altra hi trobem Cal Farrés, una de les cases més antigues del nucli i possiblement una evolució de l'antic castell d'Aleny. Al seu entorn hi trobem altres edificis que tenen un passat important, però que les reformes i restauracions posteriors han modificat el seu aspecte. Als coberts agrícoles de principis de segle XX abans esmentats, cal destacar-hi també algun femer, situat a la part baixa del nucli.

Actualment el poble hi trobem diverses cases de turisme rural, que han ajudat a diversificar l'economia i a combinar la tradició amb la modernitat.

Calonge de Segarra: Es caracteritza principalment pel seu poblament disseminat. L'origen cal cercar-lo a l'antic castell de Calonge, centre aglutinador del terme. És situat a 615 m d'altitud, vers la part de llevant del terme, en un petit turonet al peu del qual hi ha l'antiga església parroquial de Santa Fe de Calonge. Del castell queden encara notables llenços de murs i una

Vista de Calonge de Segarra

sala coberta amb una perfecta volta de canó que obre la seva gran arcada vers el costat de migdia. Altres edificis són la Rectoria i la Casa del Mestre.

Vista de Dusfort

Dusfort: El poble de Dusfort es troba aturonat a 689 metres d'altitud, just on s'assenta l'església de Santa Maria, formant una plaça amb bones vistes del paisatge. El poble s'estructura al voltant dels tres carrers que s'originen a la plaça de l'església i que ressegueixen diferents cotes topogràfiques, fet que origina punts amb escales a l'extrem. Les

cases entre mitgeres que es juxtaposen alineades en aquests carrers, es combinen amb una tipologia de naturalesa rural amb coberts al voltant i hortes, originant una conformació

característica de tanques i murs, de límits i transicions entre el nucli compacte i el territori que l'envolta.

Cal destacar-hi les cases del Gassó, Vila, Lladó o la Casa Fort. A la part baixa del nucli, tocant a la carretera C-1412 hi trobem les antigues escoles, que actualment és la seu de l'Ajuntament de Calonge de Segarra. A l'entorn hi podem trobar les antigues bòbiles i les modernes indústries de ceràmica de Gres Catalán.

Mirambell: El nucli de Mirambell s'estructura a l'entorn d'un turó on hi havia l'antic castell. Avui en dia aquest castell solament en restes unes quantes parets dempeus, i en el seu emplaçament hi trobem un dipòsit d'aigua. Des del castell, que és lo punt més alt, el poble s'estructura en pendent de manera esglaonada i en carrers concèntrics. Aquesta pendent provoca les façanes de les cases tinguin grans contrastos d'alçades entre elles. És molt corrent veure en els carrers de Mirambell diverses escales o rampes. La tipologia de les cases es caracteritza per la juxtaposició d'edificacions de pedra alineades en carrers estrets i amb forta pendent.

Sota el castell hi trobem l'Església Nova de Sant Pere construïda a finals del segle XIX. Algunes cases del nucli, presenten elements interessants com la casa del Cal Clot, o un femer situat a la part inferior de la

Mirambell

propietat. De femers, no solament hi havia aquest, a l'altre extrem del poble hi trobem un altre molt similar amb aquest i tant característic de les zones cerealístiques de la Segarra.

Fora del nucli hi trobem l'antiga Església de Sant Pere, d'estil romànic. Els nínxols del cementiri es troben entre els seus murs laterals. A l'entorn també hi trobem masies que foren importants en el passat, com la masia de Comaposada, la Sala o Castelltort.

El Raval d'Aleny: A mig camí de l'Aleny, al sud del pas per sota la carretera C-25, a poca distància de la sortida nord-est de Calaf, s'emplaça un conjunt força heterogeni de cases de planta baixa més dues plantes pis, entre mitgeres, que conformen una façana a la carretera. Aquest conjunt conegut com el raval de l'Aleny. La seva construcció es bastant recent, i no hi consta cap element d'interès patrimonial.

Sant Pere de l'Arç: Es troba situat al nord-est del terme municipal de Calonge de Segarra. El nucli es va bastir a l'entorn de l'església de Sant Pere a partir de la sagrera. A l'edat mitjana la sagrera era un espai sagrat existent al voltant dels edificis consagrats i que gaudia de protecció eclesial. L'estructura urbana s'articula a través de dos carrers perpendiculars. Els carrers actuals

Sant Pere de l'Arç

recorden el traçat originari, a l'entorn del temple. Els edificis tot i que molts han estat restaurats ens mostren nombrosos elements de l'arquitectura tradicional, amb les parets de pedra, poques obertures en els edificis que no han estat restaurats, però en els que si, s'han afegit o ampliat les finestres, les llindes monolítiques a portes i finestres, els portals adovellats o arcs escarsers de maons i pous exteriors.

Cal destacar la casa del Cal Fusté amb un gran portal adovellat d'entrada i diverses voltes apuntades al seu interior. Davant de Cal Fusté, on hi ha ara una plaça, hi havia una de les cases importants del nucli, Cal Figuerola. Aquesta fou enderrocada a mitjans dels anys 90 degut al seu estat de conservació que era ruïnós. Com Cal Fusté, tenia un gran portal adovellat. Un altre element d'interès és la capella caminera del Roser, situada en la intersecció dels dos carrers principals.

El Soler: Es tracta d'un petit conjunt de cases entre mitgeres alineades al voltant d'un carrer. Aquest és força compacte i es situa en una elevació topogràfica pronunciada, just a la vora del cingle, tenint una presència rellevant respecte al camí asfaltat que hi accedeix.

Vista parcial del Soler

L'estructura d'aquest camí i del carrer del nucli, tenen una naturalesa rural que no genera una

estructura urbana molt sòlida. Organitza tot el nucli al voltant d'un sol carrer mostrant les façanes posteriors de les edificacions amb una volumetria rellevant respecte a la carretera d'accés.

La majoria de les edificacions s'han restaurat els darrers anys deixant el nucli amb un aspecte renovat respecte fa unes dècades on algunes de les cases estaven quasi ensorrades.

Les cases que formen el nucli són Cal Baiona, Cal Prat, Cal Mariano i Cal Nadal. Abans d'arribar al nucli es troben les masies de Cal Berengués i la Casa Rovira.

2.3. Activitats econòmiques

Segons dades del Departament d'Empresa i Ocupació a l'any 2012 hi havia 109 persones afiliades a la Seguretat Social, tant al règim general com al règim especial de treballadors autònoms. Per sectors d'activitat cal destacar que la indústria representa el 50,5% del total de llocs de treball, l'agricultura un 31,2%, els serveis un 17,4% i la construcció només un 0,9%. Malgrat que la indústria continua sent el principal sector en relació a l'ocupació cal destacar que respecte al 2008 s'han perdut 125 llocs de treball, que representen un important descens del 69,8%. Malgrat la pèrdua de llocs de treball en el sector industrial, l'atur registrat continua sent baix, amb només 8 persones, quant l'any 2008 n'hi havia 3 de registrades.

Una altra activitat important és l'agricultura de secà (principalment cereals) i la ramaderia (principalment de bestiar porcí, avícola i, en menor mesura, conills, oví i boví). Tot i la crisi que afecta al sector, es mantenen dues importants empreses ceràmiques, així com explotacions extractives (pedra calcària, argila i lignit), fruit de la tradició terrissaire d'aquesta zona. Altres activitats econòmiques del municipi són els 2 parcs eòlics existents, un taller mecànic de vehicles agrícoles a Aleny, un establiment de fabricació de cosmètica natural i un Bar-Restaurant a Dusfort.

El turisme rural s'està convertint en un sector important de l'economia local. Actualment hi ha 12 cases de turisme rural amb instal·lacions i serveis de qualitat.

- **Aleny:** la Pallissa de Cal Marianet, l'Era del Marianet, la Farraja, i les Corts de Cal Farrés.
- **Calonge de Segarra:** Cal Ros i Cal Xelín.
- **Dusfort:** Casa Vila, el Colomar de Cal Vila.
- **Mirambell:** Cal Viana i Cal Romà.
- **El Soler:** el Cellar de Cal Prat, el Forn de Cal Prat.

Finalment cal apuntar, que molts dels residents del municipi treballen a Calaf, o poblacions veïnes.

2.4. Xarxa de comunicacions.

L'eix transversal (C-25) travessa en direcció est-oest, per la meitat sud del terme municipal. Al pk 104 s'hi ubica la connexió principal amb les carreteres C-1412a i N-141a, aquest accés de l'eix transversal es situa entre els municipis de Calonge de Segarra i Calaf.

La carretera C-1412, entre Igualada i Pons travessa el terme municipal en direcció SE-NO i dona accés al nucli de Dusfort, del Soler i també a les masies de la zona de Calonge de Segarra.

La carretera N-141a, que connecta la C-1412a amb Pujalt i la comarca de la Segarra, és l'accés principal del nucli de Mirambell.

La carretera B-300 entre Calaf i Pinós travessa el terme de sud a nord, a l'est del terme municipal, connectant els nuclis d'Aleny i Sant Pere de l'Arç.

Les carreteres locals uneixen les principals vies de comunicació amb la resta de nuclis. El nucli de Calonge de Segarra queda connectat per una carretera local (camí de Calonge a Sant Pere de l'Arç) amb la carretera C-1412a (km 32) i la B-300 a l'alçada de Sant Pere de l'Arç.

Més al nord hi ha la carretera local de la Molsosa a Enfesta (Solsonès). Amb un traçat paral·lel al torrent de l'Arç, que ens porta a les masies del Pilots o Torremitja.

La carretera local coneguda com a Camí de la Roca discorre de sud a nord entre Dusfort i Calonge de Segarra. Era l'antic camí ral.

Completen la xarxa viària el conjunt de camins i pistes forestals que donen accés a les masies, del municipi

2.5. Breu resum històric².

La majoria dels municipis catalans actuals són el resultat d'un llarg procés històric que generalment s'inicia a l'edat mitjana, i el cas de Calonge de Segarra no és pas diferent, per això a continuació intentarem sintetitzar alguns dels moments clau d'aquest llarg i complex procés històric.

A cavall dels segles X i XI les nostres terres van formar part de la Marca o terres de frontera dels comtats catalans amb les terres musulmanes, convertint-se en la zona d'expansió del comtat d'Osona-Manresa (Calaf, Calonge, Mirambell, la Molsosa, Boixadors, Conill, la Manresana, Rubió, Copons) depenent del comte de Barcelona, del comtat de Cerdanya-Berga (Pinós, Castellfollit, Pujalt, Gàver,) i del comtat d'Urgell (Torà, l'Aguda,). En aquest context, el

² Nadal, Jordi. De castell termenat a municipi.

comte de Barcelona va cedir una àmplia zona a la Segarra històrica als vescomtes de Cardona i al bisbe de Vic, i aquests a altres cavallers per fortificar-la i repoblar-la amb urgència, sobretot, després de les ràtzies d'Almansur (978, 982, 984, 985, 999) i del seu fill (1001-03 i 1006-07).

La necessitat de defensar el territori davant el perill sarraí, de repoblar i explotar ràpidament les noves terres, però també de controlar l'espai i els seus estadants en un procés de creixent feudalització va comportar l'aixecament d'un gran nombre de castells termenats. Aquests castells eren el centre administratiu i jurídic-polític d'un territori, esdevenint la primera unitat territorial bàsica amb uns clars vincles de continuïtat amb els municipis moderns. En aquest context, castell i terme esdevindran sinònims i amb el pas del temps molts castells perdran el seu caràcter militar o fins i tot desapareixeran físicament, però la documentació ens continuarà parlant de castell per referir-se a un territori.

La bona feina de fortificació i repoblació engegada pels vescomtes, bisbe i altres cavallers farà que a mitjans segle XI aquest territori de marca ja estigui ocupat i estructurat per una densa i tupida xarxa de castells termenats. Per aquestes dates, dins l'actual terme de Calonge, ja trobem els castells de Calonge, Dusfort, Aleny i Mirambell amb els seus termes castrals definits i independents d'altres castells. Amb el pas del temps, la necessitat de protegir els extrems d'alguns termes més extensos, llocs estratègics, o perquè ja hi havia alguna antiga torre, fortificació o nucli habitat, va donar lloc a l'aparició de quadres, entenent aquestes com unes entitats menors, amb un mínim de capacitat jurídica i administrativa dependent d'un castell termenat.

Paral·lelament al procés de repoblació i fortificació es van anar aixecant esglésies perquè tinguessin cura de les ànimes del territori, així naixien les parròquies. Sovint els termes de les parròquies i dels castells coincidien, altres vegades, no, però tant els uns com els altres, malgrat canvis de límits, de titularitat, subdivisions o annexions, esdevindran les unitats bàsiques de referència del territori.

Seguint un llistat del bisbat de Vic de mitjans segle XIII trobem que per aquestes dates les esglésies de Calonge, Mirambell, Sant Pere de l'Arç o Sant Pesselaç, Dusfort i Aleny constituïen parròquies. D'aquestes, al segle XV, només conservaran la funció parròquial Calonge, Sant Pere de l'Arç i Mirambell, ja que Aleny havia esdevingut sufragània de Sant Pere de l'Arç, i Dusfort havia passat a ser-ho de Conill, si bé el 1878 passarà a dependre de Mirambell.

L'elevat nombre de castells va fer que els grans senyors encomanessin la seva cura a un castlà o carlà, uns cavallers de rang inferior que protegien i administraven el terme o impartien justícia en nom seu. Molts castlans subinfeudaran el càrrec a altres cavallers menors que se'n

feien càrrec i esdevenien també castlans. El procés de feudalització i l'allunyament de la frontera va comportar un relaxament de la funció militar i els castlans van començar a privatitzar i patrimonialitzar el càrrec i els seus drets, que cada vegada es considerava més una renda que un ofici. La situació va afavorir que algunes famílies comencessin a acumular castells, carlanies, terres o drets, donant lloc a una complexa xarxa de drets feudals, però mantenint el castell com a unitat bàsica del territori.

Des de bon principi, els vescomtes de Cardona esdevenen els principals senyors de la zona, on posseeixen un bon nombre de castells administrats per castlans, ja que a més de les terres del comtat d'Osona-Manresa que van contribuir a repoblar, van allargar la seva influència cap a terres originàriament dels comtats de Cerdanya-Berga (Castellfollit i Pujalt) o d'Urgell (Torà, l'Aguda). A més, també trobarem terres de domini reial, d'emergents famílies de castlans que aconseguixen acumular castells i formar baronies (Boixadors, Segur), i d'institucions eclesiàstiques. En aquest sentit, al nostre terme cal destacar el paper del monestir de Sant Pere de Casserres (Osona) i de Sant Vicenç de Cardona, que des de la seva fundació es veuran especialment afavorits pels vescomtes amb nombroses i contínues donacions, que junt a donacions d'altres benefactors, compres i permutes aconseguiran acumular extensos dominis. Així, amb l'avenç de l'edat mitjana Sant Vicenç de Cardona passarà a senyorejar els termes d'Aleny, Sant Pere de l'Arç i Dusfort, mentre que els termes de Mirambell i Calonge restaran dins el vescomtat de Cardona, que el 1375 esdevenia comtat i el 1491 ducat. Aquesta situació es mantindrà fins a les reformes liberals del segle XIX, que aboliran totes les senyories, drets i privilegis d'origen feudal.

L'antic domini del castell Calonge ocupava bona part del sector nord occidental de l'actual terme i estava presidit pel castell i l'església de Santa Fe. Dins seu hi havia la quadra del Soler de Pujalt i la quadra de Tapioles. Aquesta darrera es trobava presidida pel castell de Tapioles, -segurament a ca l'Espinac-, i ocupava una llenca de terra que termenejava amb Castellfollit i anava des del Tossal, -on també hi havia hagut un antic castell o fortificació-, fins al mas de l'Escura. Excepte el petit nucli del Soler, el seu hàbitat era dispers i formava una universitat (equivalent als actuals municipis i ajuntaments) que almenys al segle XVIII disposava de tres regidors i un batlle. Calonge va estar sempre vinculat a la casa de Cardona i els darrers castlans foren la família Nuix de Cervera, que també ostentaven la castlania de Pujalt i Ivorra.

Entre els termes de Conill, Dusfort i Calaf hi havia el de Mirambell, que tenia un batlle i formava universitat amb un jurat al segle XVII, i dos regidors al segle XVIII. En depenia la quadra de Castelltort, presidida pel castell del mateix nom, i si bé el terme estava vinculat als Cardona, Castelltort depenia de Sant Jaume de Calaf per cessió de l'Abadia de Sant Vicenç de

Cardona, mentre que l'església de Sant Pere de Mirambell fins el 1572 depenia del monestir de Sant Pere de Casserres.

Dusfort formava una altra universitat i al segle XVIII tenia batlle i un regidor i eren vassalls de l'abat de Sant Vicenç de Cardona.

L'abat també senyorejaven sobre Aleny i Sant Pesselaç, que tot i descriure dos termes castrals formaven una sola universitat que al segle XVIII era presidida per un batlle i dos regidors, un per cada terme. El conjunt formava un gran terme que de nord a sud anava des de la Molsosa fins a Calaf i incloïa els masos de les Quadres i de l'Alzina, que si bé eren vassalls de l'abat, també tenien terres a Calonge i pertanyien a la parròquia de Santa Fe. A l'edat mitjana, el terme devia incorporar l'antic castell i lloc de la Llobosa, indret que sembla desaparèixer en el transcurs del segle XIII al XIV i que la historiografia tradicionalment havia situat a la Fortesa, però un acurat seguiment de la documentació i la toponímia ens el situa entre Aleny i Sant Pesselaç.

A partir de les Corts de Cadis de 1812 i de les reformes liberals posteriors es va abolir l'antic règim i amb ell les senyories jurisdiccionals, llavors els vells termes senyorials van donar lloc a municipis i ajuntaments. El 1800 es comptabilitzaven 2014 jurisdiccions a Catalunya, que després d'una primera fase d'agregació de termes rònecs als ajuntaments més propers es passà als 1752 municipis que ens descriu el diccionari de Pascual Madoz de 1842. En aquest procés Calonge esdevenia un municipi i Mirambell també, mentre que Aleny, Sant Pesselaç, Dusfort i Conill, donat els seus antics lligams com a dominis de l'abadia de Cardona, es constituïen com a municipi amb un mateix ajuntament. La segona fase va venir impulsada per una reforma de 1845-1847 que suposava l'eliminació dels municipis de menys de 30 veïns (uns 150 habitants) fent que els municipis catalans l'any 1868 s'haguessin reduït a 1079, xifra que es mantindria -amb una lleu tendència a la baixa- fins als canvis de 1960, 1977 i posteriors. Serà a recer d'aquesta segona fase que Mirambell, Aleny, Sant Pesselaç i Dusfort seran agregats a Calonge, mentre que Conill ho serà a Pujalt, definint els límits del municipi, que amb algun petit canvi, encara perduren.

2.6. Toponímia del terme.

Aleny: Procedeix del nom personal llatí ALENNIUS (amb variants Alinnius, Alenus, Alenius,...).

Topònim derivat d'antropònim, així com de llatí. (Eleno, Aleni, Elenio, Aleno)

Calonge de Segarra: És esmentat com *Colonico* al segle X. Algú opina que procedeix del llatí *canonicus*, “ canonge”, pel fet de tenir alguna relació amb aquest càrrec eclesiàstic. És més general, però, fer-lo derivar del llatí *colonicu*, que vol dir colonat, que el diccionari defineix com a un sistema social d'explotació de la terra fruit de l'evolució del sistema agrari del món romà. I Segarra, que pertany a la Segarra. Segarra prové del basc *sagar* o *sagardi*, fent referència a un camp plantat de pomeres.

Dusfort: Podria procedir d'un mot d'arrel celta amb el significat de "*reducte fort*", concepte gens estrany tenint en compte l'ubicació de Dusfort en el cim d'un turó, o el nom donat per la família que habitava el castell. Entre els segles XII-XIII la família dels Durfort van ser els castells del castell de Folia, moment en que el topònim de la població va canviar i va adoptar el nom familiar.

Mirambell: El contingut semàntic es plicable a “lloc amb vista panoràmica significativa”. Algún autor no dubta que prové de l'aglutinació i fossilització d'una frase com Mira'l bell, “contempla els llocs bells”, i altre ho considera derivat del mirambell, mena de planta de jardí, però el fet de que sigui “de jardí” li resta possibilitats.

(Mirambel, Mirambelo, Mirambello)

Sant Pere de l'Arç: Dit també Pesselaç. Doble nom, equivalent, ja que Pesselaç és una contracció de Pere s'Arç (=Pere de l'Arç). Un doble camí a partir de la versió arcaica originària.

El Soler: Mes aviat es emparentat amb el sòl < SOLUM , ja sigui en l'accepció de terreny despoblat en el qual es pot construir o en la d'element arquitectònic concret (en relació amb “paviment, pis”). (Solerio, Soler de Pujalt)

2.7. Escut del municipi.

Escut caironat de gules, una custòdia d'or amb l'hòstia d'argent. Per timbre una corona mural de poble.

Fou aprovat el 2 de maig de 1988 i publicat al DOGC el 8 de juny del mateix any amb el número 1002.

2.11. Estat legal de protecció

D'acord amb el decret de 22 d'abril de 1949 de protecció de castells, recollit posteriorment per les lleis 16/1985 del Patrimonio Histórico Español i per la llei 9/1993 del Patrimoni Cultural Català, el municipi de Calonge de Segarra disposa actualment de tres elements declarats BCIN (Bé Cultural d'Interès Nacional): el Castell de Calonge de Segarra, el Castell de Mirambell i Castelltort.

- **Castell de Calonge de Segarra:** BCIN / Monument històric / 591-MH / R-I-51-5229 / Decret / 22/04/1949 / BOE / 05/05/1949
- **Castell de Mirambell:** BCIN / Monument històric / 592-MH / R-I-51-5230 / Decret / 22/04/1949 / BOE / 05/05/1949
- **Castelltort:** BCIN / Monument històric / 593-MH / R-I-51-5231 / Decret / 22/04/1949 / BOE / 05/05/1949

Pel que fa als BCIL's, actualment al municipi hi consten:

- L'Església de Santa Fe de Calonge: BCIL, 1528-I, Acord Ple Consell Comarcal, 24.07.2008
- Sant Pere de Mirambell: BCIL, 1527-I, Acord Ple Consell Comarcal, 24.07.2008

Actualment s'està redactant el Pla Especial de Masies i Cases Rurals que inclourà quines intervencions es podran realitzar en les masies. No s'ha redactat el Catàleg de Béns Protegits, una eina cabdal per la protecció del patrimoni arquitectònic i arqueològic del municipi.

No hi ha cap element de patrimoni immaterial que hagi estat declarat d'interès per la Generalitat.

Al terme municipal no hi ha cap espai de protecció especial definit d'acord amb la Llei 12/1985, de 13 de juny, d'espais naturals, o la Llei 3/1988, de 4 de març, de protecció dels animals. Igualment no existeix cap àmbit inclòs al Pla d'Espais d'Interès Natural (PEIN), ni cap àmbit designat per a formar part de la Xarxa Natura 2000.

A l'extrem nord-est del terme municipal, ja al terme de Castellfollit del Riubregós, limita amb l'espai Valls del Sió-Llobregós (codi ES5130016). Aquest espai s'inclou dins de la Xarxa Natura 2000, com a LIC i ZEPA amb l'objectiu d'augmentar la protecció i millorar la gestió dels hàbitats i de les espècies d'interès comunitari.

La Llei de Patrimoni Cultural Català també inclou els béns mobles d'un municipi que es troben conservats a museus. Tenen protecció legal doncs, els béns que es conserven Museu del Bisbat de Vic.

La Llei 10/2001, de 13 de juliol, d'Arxius i Documents de Catalunya regula i protegeix el patrimoni documental conservat als arxius i amb una antiguitat de més de 100 anys. En virtut d'això, el fons documental relacionat amb el municipi dipositat a l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic (ABEV) o l'Arxiu Municipal de Calonge de Segarra, tenen nivell de protecció legal.

2.12. intervencions en el patrimoni

En els darrers anys l'Ajuntament de Calonge de Segarra ha engegat mesures per tal de conservar i posar en valor el seu patrimoni. En l'àmbit de la **conservació** cal esmentar la col·laboració amb els Centre de Restauració e Béns Mobles de Catalunya per la restauració dels retaules de Santa Fe i Sant Pere de l'Arç. S'han realitzat camps de treball, per a l'adequació d'espais a l'entorn del patrimoni, com seria el cas del Collet de la Forca o la Font d'Aleny. Es va adequar l'entorn de l'església de Santa Fe de Calonge amb la col·locació de baranes i zona de picnic.

En l'àmbit de la **protecció** del patrimoni, es va promoure la catalogació de les esglésies de Santa Fe de Calonge i Sant Pere de Mirambell com a Béns Culturals d'Interès Local, aprovant-se aquests expedients l'any 2008. En l'àmbit de l'estudi i la

recerca cal esmentar que la majoria d'inventaris han estat realitzats per administracions d'un rang més elevat. El Departament de Cultura de la Generalitat, com a la resta del país va promoure als anys 80 del segle XX, els inventaris de patrimoni arquitectònic, arqueològic i paleontològic. En alguns casos s'ha ampliat el nombre d'elements d'aquests inventaris, no per la voluntat de cap administració, sinó per la realització d'infraestructures que obligaven a fer un seguiment arqueològic d'aquestes. És el cas dels jaciments descoberts en les obres de la C-1412 o l'Eix Transversal (C-25).

En l'Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, hi consten 20 registres (incloent-hi els tres BCIN). Aquests es poden incloure en la categoria d'altres béns integrants del patrimoni arquitectònic català. Aquests però no es troben sota el paraigües de cap figura legal, i seria

necessari incloure'ls en els diferents catàlegs del futur POUM del municipi o valorar quins haurien de formar part. Són els següents:

- CAN TORREMITJA
- FORN DE CALÇ BOSC DE L'AVELLANER
- CAL BOIXACS
- CAL MAS - MOLÍ FARINER DE BAIX
- CAL MAS - MOLÍ FARINER DE DALT
- CASTELL DE CALONGE DE SEGARRA
- CASTELLTORT
- ESGLÉSIA DE LA SANTA FE DE CALONGE
- CA L'ESCURA
- CAPELLA DE SANT MIQUEL D'ALENY
- ESGLÉSIA DE SANTA MARIA DE DURFORT
- CAPELLA DE SANTA MAGDALENA DEL SOLER
- MASIA DE LES QUADRES
- ESGLÉSIA PARROQUIAL DE SANT PERE DE MIRAMBELL
- CASTELL DE MIRAMBELL
- ESGLÉSIA DE SANT PERE I SANT SADURNÍ DE MIRAMBELL
- CAL FUSTÉ
- CAL FIGUEROLA
- CAPELLA CAMINERA DEL ROSER
- ESGLÉSIA DE SANT PERE DE L'ARÇ

Pel que fa l'Inventari del Patrimoni Arqueològic, succeeix quelcom similar. Consten en aquest inventari, però la manca d'altres instruments legals, fan que aquest patrimoni sigui vulnerable actualment a qualsevol actuació territorial. En l'Inventari del Patrimoni Arqueològic hi consten 8 elements. Són els següents:

- ARNA/BALMA
- BOSC DELS AVELLANERS
- CASTELL DE CALONGE
- FORNS DE LA NEGRERA
- LA SALA
- LLOC DE PRODUCCIÓ PREINDUSTRIAL
- TORRELLA MEDIEVAL
- DUSFORT (afegit durant la realització del projecte)

Els darrers anys però l'ajuntament a través de la Diputació de Barcelona ha començat la redacció de catàlegs entorn el seu patrimoni: Catàleg de Masies, Catàleg de Camins, o el Mapa de Patrimoni Cultural.

L'any 2007 es va iniciar la **recuperació** de la tradició de les Caramelles, essent actualment la seva celebració un dels actes de la Festa del Panellet.

La **dinamització turística i patrimonial** és un dels punts forts d'aquest municipi, que tot i la seva limitada capacitat operativa degut a les dimensions del seu ajuntament, s'està realitzant

una molt bona feina en aquest camp. Fa sis anys que s'organitza la caminada popular pel municipi, on es visiten els elements patrimonials d'interès. Aquesta caminada està ja consolidada, i aquest darrer anys 2013 foren quasi 300 persones les inscrites. També es participa a les Jornades Europees del Patrimoni on es realitzen visites als elements d'interès com podrien ser les esglésies. S'han promogut també concursos de fotografia entorn el municipi i el seu patrimoni.

La majoria d'elements patrimonials d'interès estan senyalitzats, així com els paisatgístics.

L'ajuntament forma part del **Consorci de l'Alta Anoia**. Aquest organisme s'encarrega de la difusió turística dels municipis que hi formen part, i promou estratègies en l'àmbit del desenvolupament econòmic a través del turisme.

Des de l'any 2010 forma part també de l' **Associació de Municipis de la Vall del Llobregós** amb l'objectiu de fomentar i vetllar pel desenvolupament socioeconòmic d'aquest territori. La formen un total de 10 municipis que pertanyen a 4 comarques diferents:

- L'Anoia
- La Segarra
- La Noguera
- El Solsonès

Concretament són els municipis de:

- Calonge de Segarra
- Ivorra
- Castellfollit de Riubregós
- Sanaüja
- Oliola
- Torà
- Biosca
- La Molsosa
- Massoteres
- Pinós

Aquesta associació neix amb la voluntat de desdibuixar fronteres administratives i aglutinar interessos d'una realitat geogràfica i cultural distribuïda al llarg de la vall del Riu Llobregós, que dóna una identitat diferenciada als municipis que abraça.

L'associació preveu treballar sota cinc grans eixos que són:

- Desenvolupament local per millorar la qualitat de vida dels habitants de la Vall del Llobregós.

- Promoció, conservació i millora del patrimoni arquitectònic, històric, cultural, rural i natural de la Vall.
- Promoció i dinamització dels sectors econòmics de la Vall (turisme, serveis, indústria, agricultura, ramaderia i forestal).
- Foment de la participació dels agents socials públics i privats de la Vall per tal de desenvolupar projectes d'interès comú
- Promoció de les noves tecnologies en aquest territori.

2.13. Equipaments patrimonials.

Al municipi de Calonge de Segarra actualment no hi ha cap equipament d'aquest tipus, com podria ser un museu o una biblioteca. Hi ha l'arxiu municipal, que es pot consultar prèvia sol·licitud.

2.14. Anàlisi a partir de les fitxes

En aquest apartat classificarem els patrimoni inventariat en les diferents tipologies marcades en les prescripcions tècniques de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Aquestes tipologies són: **Patrimoni immoble**, **Patrimoni moble**, **Patrimoni documental**, **Patrimoni immaterial** i **Patrimoni natural**.

Posteriorment havent classificat les tipologies generals, es classificaran segons les seves tipologies específiques.

Patrimoni immoble				
Edificis	Conjunts arquitectònics	Elements arquitectònics	Jaciments arqueològics	Obra civil

Patrimoni moble		
Elements urbans	Objectes	Col·leccions

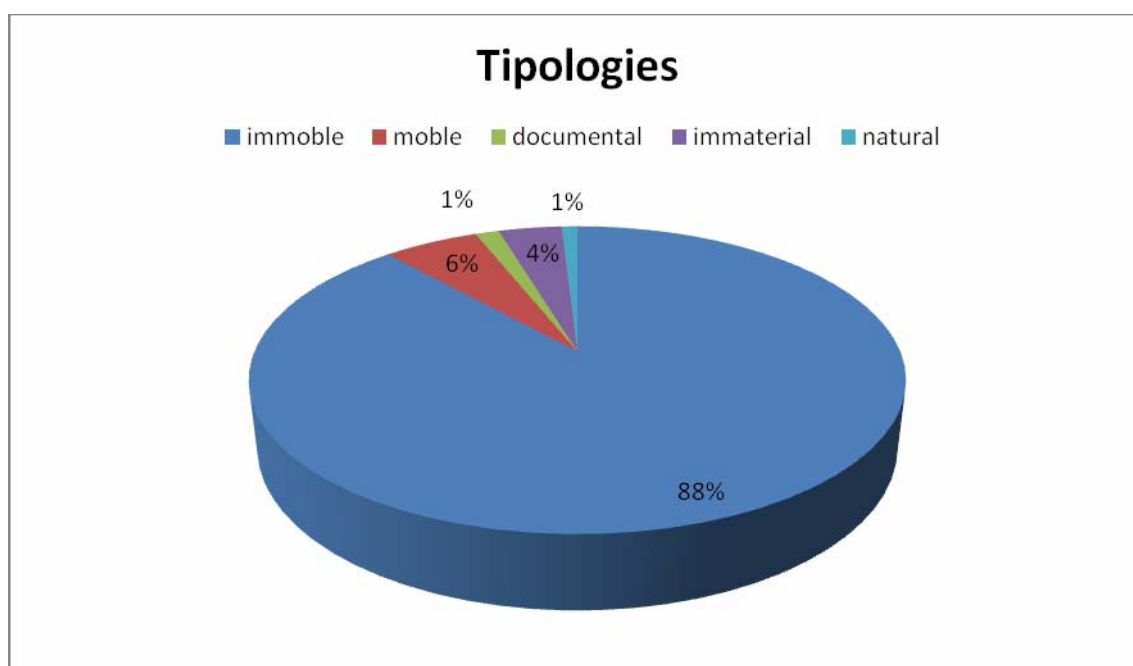
Patrimoni Documental		
Fons d'imatges.	Fons documentals	Fons bibliogràfics

Patrimoni immaterial				
Manifestacions festives.	Tècniques artesanals	Tradició oral	Música i dansa	Costumari

Patrimoni natural	
Zones d'interès	Espècimens botànics singulars

Tipologies

Dels **215** elements que hem inventariat, el grup més nombrós està format pel patrimoni immoble amb **190** elements, que representa el **88%** del total. El segon grup més nombrós però amb un percentatge bastant més reduït, és el patrimoni moble amb **12** elements, xifra que representa el **6%** del total. El nombre d'elements inventariats del patrimoni immaterial és de **8** elements que representen el **4%**. Del patrimoni natural solament hem inclòs **2** elements, aquesta dada representa el **1%** dels elements del mapa de patrimoni. Finalment el patrimoni documental, on solament s'ha pogut inventariar **3** elements d'aquesta tipologia, representant un **1%** del total.

Patrimoni immoble	190
Patrimoni moble	12
Patrimoni documental	3
Patrimoni immaterial	8
Patrimoni natural	2

Patrimoni Immobile

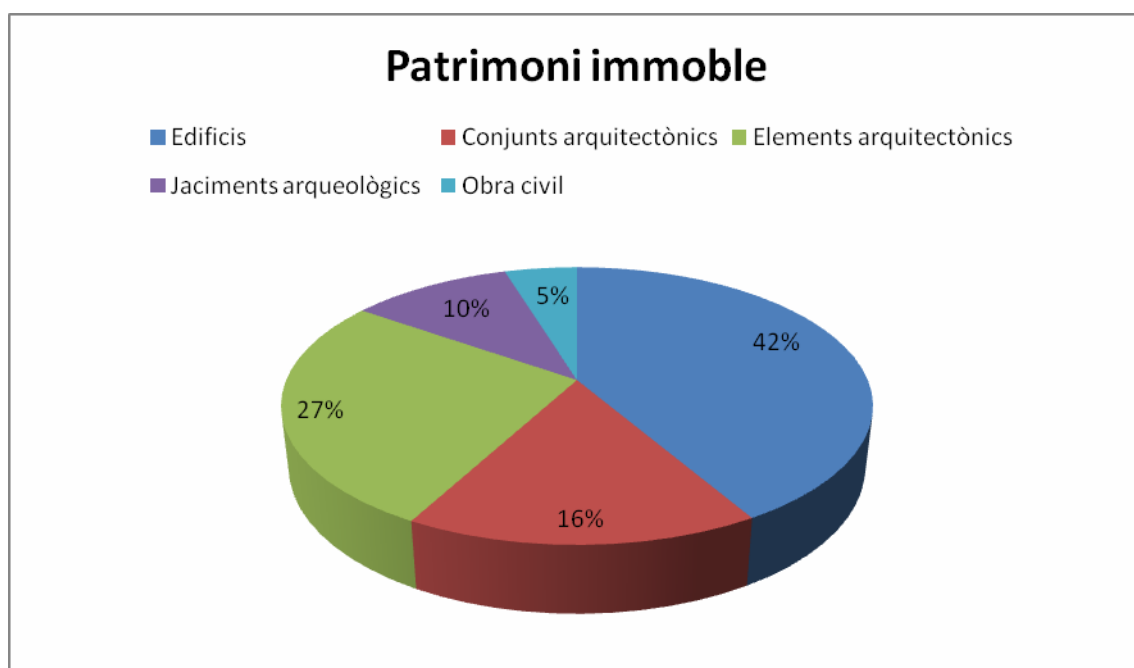
És el més nombrós de tot l'inventari, amb **190** elements. De les tipologies específiques que formen aquest grup trobem **79** edificis que representa el **42%** d'aquesta categoria.

Els conjunts arquitectònics, configurats majoritàriament per masies amb diverses edificacions annexes, sumen un total de **31** elements que representen el **16%**.

Els elements arquitectònics representen el **27%** amb un número total de **51** elements inclosos en l'inventari.

20 són els jaciments arqueològics inventariats, dada que suposa el **10%** del total. Cal esmentar que inicialment es partia de 7 elements inclosos en l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de la Generalitat, però que aquesta xifra quasi s'ha triplicat ja que s'han inclòs edificacions en estat ruïnós.

El nombre més reduït d'elements correspon a l'obra civil. En aquest grup s'inclouen bàsicament els ponts i els camins. En total hi ha **9** elements essent el **5%** del total.

Edificis	79
Conjunts arquitectònics	31
Elements arquitectònics	51
Jaciments arqueològics	20
Obra civil	9

Patrimoni moble

El nombre d'elements inventariats en aquest camp és bastant reduït. Principalment es correspon a objectes i col·leccions d'objectes de les parròquies del municipi. S'ha detectat però en algunes masies objectes del patrimoni etnològic que en un futur possiblement s'haurien d'incloure en aquest apartat, però prèviament s'haurien d'ordenar i classificar per poder entrar-ho com a fitxes de col·leccions, ja que actualment la majoria estan ubicats en espais a mode decoratiu o amuntegats. En aquest mateix sentit, s'haurien pogut incloure col·leccions de material etnològic d'algunes masies, però els propietaris han demanat que no s'inclogui en l'inventari.

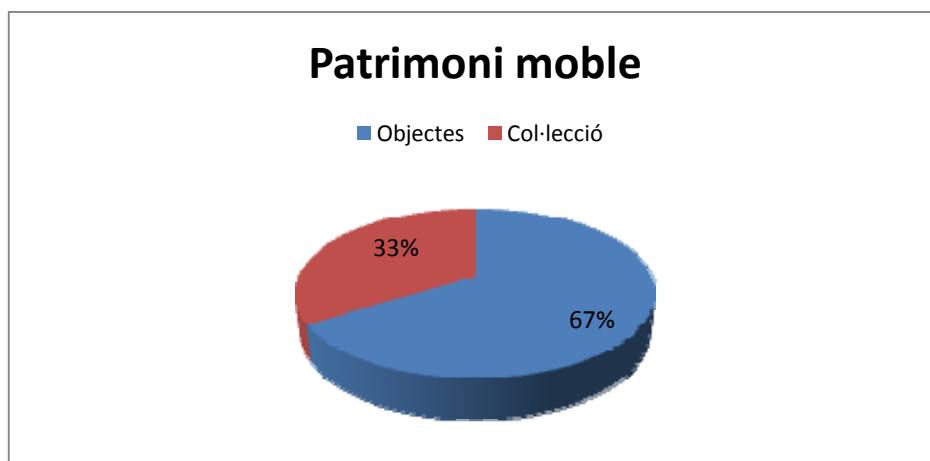
S'han inventariat **12** elements d'aquest àmbit que representen un **6%** del total.

Els objectes representen **el 67%** elements d'aquesta tipologia que es corresponen a objectes individuals de les parròquies.

Hi ha **4** col·leccions situades que corresponen a col·leccions d'objectes de les esglésies, i que representen el **33%** d'aquesta tipologia.

Cal ressaltar una dada, és no haver inventariat cap element urbà. Una resposta això seria, que el municipi de Calonge de Segarra es caracteritza per nuclis de població molt petits i amb poca ornamentació urbana. Gran part del municipi es troba en sòl rústic.

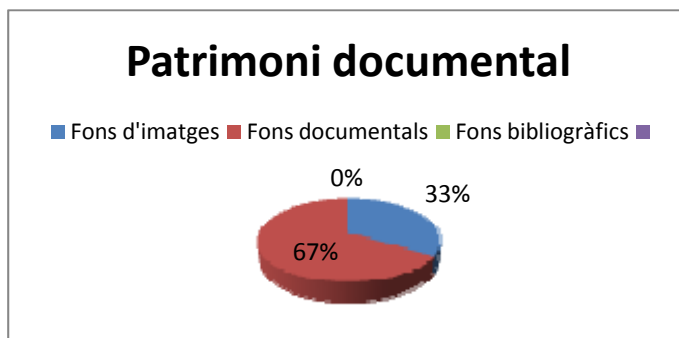
Elements urbans	0
Objectes	8
Col·leccions	4

Patrimoni documental

Solament s'han inclòs **3** registres i corresponen **2** a fons documentals i **1** a un fons d'imatges antigues. Representa un **1%** del total de tots els elements inventariats.

En la recerca prèvia va sortir informació en altres arxius, però la documentació era poc rellevant o escassa. En diverses masies del municipi els propietaris ens han explicat que tenen documentació antiga de la casa, però que s'estimaven més que no constés en aquest inventari.

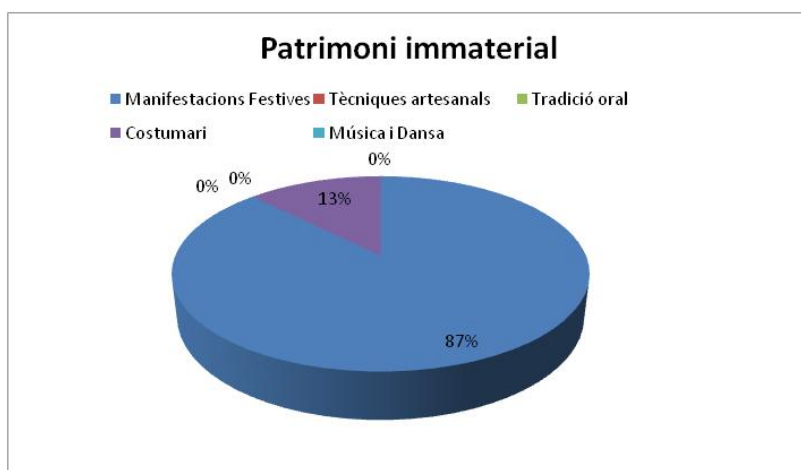
Fons d'imatges	1
Fons documentals	2
Fons bibliogràfics	0

Patrimoni immaterial

El nombre d'elements inventariats d'aquesta tipologia arriba fins **8**, dada que representa el **4%** del total.

Es corresponen principalment a les festes majors dels nuclis i la Festa del Panellet incloses en les manifestacions festives, que sumen un total de **7** elements.

En el buidatge del costumari del Joan Amedes es va localitzar unes tradicions del municipi, que s'han inclòs en l'apartat de costumari

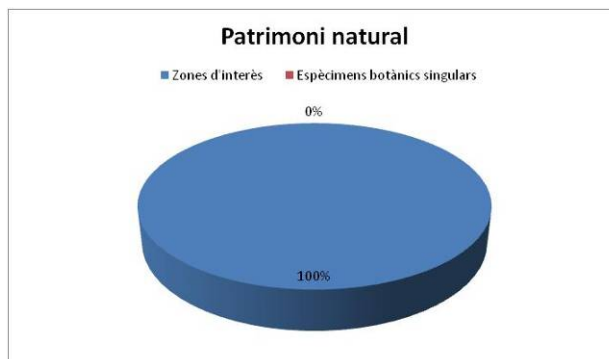

Manifestacions festives	7
Tècniques artesanals	0
Tradició oral	0
Música i dansa	0
Costumari	1

Patrimoni natural

El patrimoni natural ha estat la tipologia on menys elements s'han inventariat. En total **2** elements que corresponen a dues zones d'interès. Aquesta tipologia representa solament l'**1%** del total.

Això és deu a que en el municipi no hi ha cap espai natural protegit, així com tampoc cap element a l'inventari d'arbres monumentals o espais geològics d'interès.

Zones d'interès	2
Espècimens botànics singulars	0

Titularitat

Els elements inventariats corresponen principalment a titularitat privada. En total són **195** elements que representa el **91%**. Aquesta dada és normal degut a les característiques del municipi on la majoria del sòl en està en mans privades, i per tant els elements

Pública	20	inventariats que trobem pel municipi són privats. Quelcom similar passa amb els objectes, que pertanyen a particulars.
Privada	195	

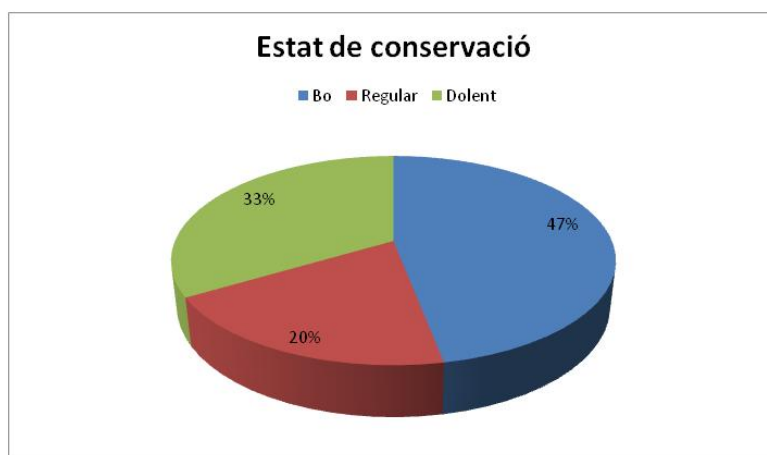
El **20** elements de titularitat pública, corresponen principalment al patrimoni immaterial, el patrimoni immoble que gestiona l'ajuntament o al patrimoni documental (exceptuant el de l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic). Representa el **9%** del total.

Estat de conservació

En aquest punt, es classifiquen els elements inventariats pel seu estat de conservació seguint les pautes marcades en el plec de prescripcions tècniques: bo, regular o dolent. Quasi la meitat dels elements inventariats o **101** en xifres absolutes es troben en un bon estat de conservació i representen el **47 %** del total. Es tracta principalment de tots els edificis on s'hi resideix, ja sigui habitualment o segones residències.

Cal destacar l'elevat nombre d'elements que el seu estat de conservació és dolent. Es tracta en molts casos de patrimoni arquitectònic rural: masies abandonades, arquitectura rural lligada a activitats econòmiques desaparegudes o castells. Són un total de **72** elements que representen el 33% del total, i que ens reflexa l'estat d'abandó del patrimoni rural. Finalment trobem **42** registres que es troben en un estat de conservació regular. Representen el **20%** del total. No corren perill de desaparèixer, però caldria actuar-hi a curt termini per tal que el seu estat de conservació no sigui pitjor en els pròxims anys.

Bo	101
Regular	42
Dolent	72

Estat legal de protecció

En el municipi de Calonge de Segarra trobem 11 elements que es troben protegits per alguna figura legal. Hi consten 3 elements que tenen el màxim grau de protecció legal. Són BCIN, el Castell de Calonge de Segarra, el Castell de Mirambell i Castelltort.

Hi ha 2 elements que consten com a Béns Culturals d'Interès Local, que són l'església de Santa Fe de Calonge, i Sant Pere de Mirambell.

Els elements mobles que es troben dipositats a museus, així com el documental dipositat a arxius també té un nivell de protecció segons la Llei 9/1993, de 30 setembre, del Patrimoni Cultural Català; i la Llei 16/1985 de 25 de juny, de Patrimoni Històric Espanyol o la Llei 10/2001 d'arxius i documents. Es tracta dels objectes que estan en propietat del Bisbat de Vic, o la documentació de l'Arxiu municipal o l'Arxiu Episcopal de Vic.

Els nuclis de població estan regulats per la normativa urbanística del municipi que es va aprovar l'any 2010 amb la redacció de les NPU dels municipis sense planejament a Catalunya.

Possiblement aquest nombre s'incrementaria si hi hagués en redactar el Catàleg de Béns Protegits, on es podrien incloure més elements.

No hi ha cap espai natural protegit.

Protecció legal	11
Sense Protecció legal	204

2.16. Anàlisi global del patrimoni

El patrimoni de Calonge de Segarra és principalment d'àmbit rural. El fet que la majoria del seu territori estigui en sòl rústic, sense grans nuclis urbans en marca profundament les seves característiques.

La major part del municipi ha estat sempre dedicat a l'economia del camp i això es nota amb les construccions que trobem: un nombre elevat de masies, construccions populars com barraques, femers, fonts, sínies, forns de calç, marges de pedra, etc.

Un altre tret característic és el gran nombre de construccions industrials que hi trobem vinculades a la construcció d'edificis: Forns de calç moderns, bòbiles, forns de ciments o les mines repartides per tot el municipi per a l'obtenció del recursos per aquestes edificacions industrials.

Els nuclis de població, són de petites dimensions, però tots ells encara conserven la morfologia urbana original, i quasi la totalitat de les cases es troben en un bon estat de conservació. Algunes d'elles sobretot a Dusfort o Aleny, les reformes posteriors han provocat que hagin perdut el seu aspecte original en les façanes exteriors.

El patrimoni immaterial es ben viu al municipi, tots els nuclis celebren la festa major (exceptuant Mirambell, que els darrers anys ha deixat de fer-la), i també es celebra la Festa del Panellet, unes de la manifestacions festives més importants de la zona.

Anàlisi per zones

Aleny

El nucli d'Aleny conserva encara la seva morfologia urbana original. La majoria de les cases han estat reformades, i algunes d'elles s'han convertit en cases de turisme rural. Del nucli cal destacar-hi Cal Farrés, que havia estat possiblement la casa més important del nucli. Al seu interior es poden

Masia de l'Alzina

observar elements d'un gran interès com el celler. Dins del nucli hi podem trobar un femer de grans dimensions, on la reforma per adequar-lo a un espai d'un casa rural, va respectar la seva forma original. Encara dins del nucli cal fer esment de l'església de Sant Miquel, just a l'entrada del nucli antic. No s'hi troben objectes litúrgics d'interès.

A l'entorn del nucli s'hi poden trobar masies d'un gran interès arquitectònic i històric com són les masies de l'Alzina o les Quadres, documentades al segle XVI. L'Alzina es una gran conjunt arquitectònic que dona sensació d'estar emmurallat i que presenta elements d'un gran interès. Les Quadres, tot i les reformes posteriors encara hi podem trobar elements d'interès com un femer, o la capella de Sant Joan amb el cementiri adossat.

Altres elements d'interès es troben just a una fondalada al sud d'Aleny, on hi trobem una petita zona d'esbarjo, i on antigament hi havia hagut els horts del poble. Aquí s'hi pot observar una gran font de pedra i una sínia coberta. Tots dos elements formen un conjunt d'un gran valor patrimonial que ens remarquen la importància de l'aigua en una zona on escasseja. Una altra font interessant la trobem quasi a la zona de Sant Pere de l'Arç, on hi ha la font del Garrigó.

Antigament era un indret on la vinya era important, i això s'ha pogut constatar amb el gran nombre de barraques de vinya que s'hi ha trobat, la majoria d'elles en un estat de conservació deficient.

Finalment esmentar que era una zona important d'activitats extractives, i fruit d'això encara es poden observar algunes mines a l'entorn del nucli. Cal esmentar que es troben en un estat de conservació molt dolent

Pel que fa al patrimoni documental, més enllà de la documentació que es pot trobar en els arxius, hi ha algunes masies que conserven documentació que es remunta al segle XVII.

El patrimoni immaterial està representat principalment per la Festa Major d'Aleny. No s'han trobat altres tipus de manifestacions festives, ni en la recerca oral, ni en la recerca documental. Passa el mateix amb les tècniques artesanals o la tradició oral.

No s'han detectat elements d'interès natural.

Calonge de Segarra

Es possiblement la zona del municipi on s'hagin inventariat més elements d'interès. El nucli pròpiament de Calonge de Segarra està format a l'entorn de les ruïnes del Castell que es situen en un turó més elevat que la resta del conjunt. Poc es conserva d'aquest castell, que amenaça

en acabar d'enderrocar-se les estructures que encara resten dempeus. Cal remarcar les impressionants vistes que es tenen des d'aquest punt.

A la part baixa, hi trobem l'església de Santa Fe, que es troba en un bon estat de conservació i amb elements d'interès tant a l'exterior com a l'interior. Aquesta església fou declarada BCIL a l'any 2008. Al seu costat s'hi troba la rectoria, un edifici d'un gran interès, però en un estat de conservació dolent, on perilla que la coberta caigui. L'entorn de l'església fou adequat recentment per l'Ajuntament

Molí del Torremitja

de Calonge de Segarra amb baranes i espai de picnic per tal que els visitants estiguessin en un entorn agradable. En aquest indret es celebra la festa més important del municipi, i amb un ressò important en la zona: La Festa del Panellet. Cal afegir que en aquesta manifestació festiva, s'hi ha sumat el cant de caramelles, que s'ha recuperat recentment. Aquí també s'hi celebra la Festa Major de Calonge de Segarra i el Soler.

En aquesta zona s'hi poden trobar masies amb una gran interès com poden ser les de la Roca, Cal Mas, la Morera, la Gabatxa, Cal Vinyals, Torrescassana, la Torre del Cargoler, els Pilots de Dalt o de Baix, Torremitja, Cal Ros o el Tossal de la Gabatxa, situada al cim d'un turó, i que per les seves característiques fos possiblement Castell de Tapioles que s'esmenta en la documentació antiga. Moltes estan restaurades i s'hi habita, però cal fer menció a la Torre del Cargoler o sobretot Torremitja que es troben en un estat de conservació deficient, sobretot la segona, ja quasi en ruïnes.

Algunes d'aquestes masies tenen associades construccions rellevants com són els dos molins fariners i la teuleria de Cal Mas, la capella caminera de Torrescassana, el molí de Torremitja, el gran femer de la Roca o la font de Cal Ros. Menció especial mereix un petit molí situat entre les masies de la Morera i Suau. Aquest molí no havia estat identificat o reconegut com a tal pels habitants de la zona, que solament havien sentit a parlar del molí de la Senyora, ubicat per aquella zona, però que segons expliquen els veïns està totalment enderrocat. Possiblement aquest petit molí fos un segon molí del conjunt del Molí de la Senyora.

A l'Arxiu i Biblioteca Episcopal de Vic, hi ha nombrosa documentació sobre la Parròquia de Santa Fe, amb documents rellevants sobre les masies de la zona.

Finalment cal citar, que per aquesta zona passava l'antic camí ral que anava de Barcelona a la Seu d'Urgell. Algunes de les masies com Cal Mas o l'Agustina, havien estat hostals d'aquest camí que avui en dia es troba asfaltat.

Dusfort

El nucli de Dusfort es troba situat al cim d'un turó i les poble s'estructura als peus del que havia estat possiblement el castell, avui reconvertit en una casa amb una gran portal adovellat, on encara els seus murs ens poden recordar la traça de la muralla. Les cases del poble han estat restaurades, algunes d'aquestes restauracions han fet perdre l'encant de les façanes. Tot i això a l'interior d'algunes de les cases encara es poden observar elements que ens traslladen al seu passat. Són nombroses les voltes apuntades o els cellers que encara s'hi conserven.

A la plaça d'entrada al nucli de Dusfort hi ha l'església de Santa Maria, que presenta un bon estat de conservació.

L'entorn de Dusfort és possiblement un dels més transformats del municipi provocats sobretot per les grans obres públiques com són l'Eix Transversal i la carretera C-1412, així com per la indústria de la ceràmica que des de fa 100 anys ha anat construint edificacions per a desenvolupar aquesta activitat. Cal destacar-hi l'antiga bòbila i xemeneia que ens recorden aquest passat industrial no tant llunyà. També són nombroses les mines, algunes d'elles encara ben visibles com les que es troben entre Dusfort i Cal Vima, que ens mostren la importància que tingué aquesta activitat. També son nombroses el forns de ciment i calç situats entre Dusfort i el Bosc del Avellaners.

Barraca del Lladó

L'arquitectura popular també hi és present en aquesta zona, vinculada a la vinya on trobem barraques interessants com la del Lladó o les del Bosc del Avellaners.

En aquest indret hi havia una de les pedreres més importants de la zona, d'on es va extreure el material per a realitzar el campanar de Calaf.

Al Bosc dels Avellaners també hi trobem les estructures d'una torrella medieval ben definida, i d'una altra possible situada al cim d'aquest bosc.

Durant la realització d'aquest projecte és va descobrir un jaciment paleontològic gràcies a la col·laboració d'una veïna.

Mirambell

El nucli de Mirambell s'estructura a l'entorn d'un turó on hi havia l'antic castell. Avui en dia aquest castell solament en restes unes quantes parets dempeus, i en el seu emplaçament hi trobem un dipòsit d'aigua. Des del castell, que és lo punt més alt, el poble s'estructura en pendent de manera esglaonada i en carrers concèntrics. Aquesta pendent provoca les façanes de les cases tinguin grans contrastos d'alçades entre elles. És molt corrent veure en els carrers de Mirambell diverses escales o rampes. La tipologia de les cases es caracteritza per la juxtaposició d'edificacions de pedra alineades en carrers estrets i amb forta pendent.

Sota el castell hi trobem l'Església Nova de Sant Pere construïda a finals del segle XIX. Algunes cases del nucli, presenten elements interessants com la casa del Cal Clot, que tot i les transformacions que ha patit, encara conserva en una entrada de la façana oest, una entrada amb una llinda de fusta amb la inscripció "Ay 1739 Rvs Ps Rop", o un femer situat a la part inferior de la propietat. De femers, no solament hi havia aquest, a l'altre extrem del poble hi trobem un altre molt similar amb aquest i tant característic de les zones cerealístiques de la Segarra. Un altre element important és el portal adovellat de mig punt de Cal Ramon que ha estat restaurat recentment conjuntament amb totes les façanes de l'edifici.

Fora del nucli hi trobem l'antiga Església de Sant Pere, d'estil romànic. Els nínxols del cementiri es troben entre els seus murs laterals.

A l'entorn també hi trobem masies que foren importants en el passat, com la masia de Comaposada, actualment en ruïnes, la Sala, la Caseta, la Casanvoa dels Capellans, Cal Seneca o Castelltort. Cal fer menció a Castelltort ja que es tracta d'un BCIN, i conserva una interessant finestra coronella d'època gòtica (segles XIII-XIV), amb dues llindes

Castelltort

lobulades i una columneta amb capitell esculpit. Actualment corre cert risc d'enderrocar-se tal i com s'evidencia en un dels seus murs.

Un dels elements més interessants el trobem a la Pallissa del Vidrier, on es pot observar unes de les eres més conservades del municipi, a la qual s'hi accedeix per unes escales de pedra ben treballes. L'espai de l'era, ben delimitat esta envoltat per uns marges de pedra amb obertures que servien per guardar-hi les eines.

S'hi localitzen dues fonts d'interès. Una propera a Cal Canet, on tot i el seu mal estat de conservació, encara és ben visible la volta que la cobria. L'altra és troba al sud del nucli de Mirambell, i era coneguda com la font del poble o de Mirambell, actualment no s'hi pot accedir ja que està totalment coberta per la vegetació, però la gent de l'indret explica que era una font important.

A prop de la Pallissa s'hi pot observar un forn de calç de grans dimensions ben encaixat en l'orografia.

Cal esmentar que la Festa Major de Mirambell s'ha deixat de celebrar aquests darrers anys.

Sant Pere de l'Arç

Es troba situat al nord-est del terme municipal de Calonge de Segarra. El nucli es va bastir a l'entorn de l'església de Sant Pere a partir de la sagrera. L'església presenta un bon estat de conservació, i al seu interior es poden observar diferents retaules d'un gran interès, que han estat restaurats recentment.

L'estructura urbana s'articula a través de dos carrers perpendiculars. Els carrers actuals recorden el traçat originari, a l'entorn del temple. Els edificis tot i que molts han estat restaurats ens mostren nombrosos elements de l'arquitectura tradicional, amb les parets de pedra, poques obertures en els edificis que no han estat restaurats, però en els que si, s'han afegit o ampliat les finestres, les llindes monolítiques a portes i finestres, els portals adovellats o amb arcs escarsers de maons, o pous exteriors.

Cal destacar la casa del Cal Fusté amb un gran portal adovellat d'entrada i diverses voltes apuntades al seu interior. Davant de Cal Fusté, on

Mina propera a Cal Frare

hi ha ara una plaça, hi havia una de les cases importants del nucli, Cal Figuerola. Aquesta fou

enderrocada a mitjans dels anys 90 degut al seu estat de conservació que era ruïnós. Com Cal Fusté, tenia un gran portal adovellat. Un altre element d'interès és la capella caminera del Roser, situada en la intersecció dels dos carrers principals.

A l'entorn del nucli de Sant Pere de l'Arç, hi trobem masies interessants, algunes d'elles documentades ja al segle XVI. Destaquen la Casanova, Ca l'Abadal Vell, Ca l'Abadal Nou, Cal Frare, Cal Turull, Cal Pere o Cal Cristòfol. D'aquestes cal destacar-hi alguns dels elements que hi tenen, com la font de Cal Pere, la bassa de Cal Cristòfol, el femer, mina i font de Cal Frare. A la mina de Cal Frare cal afegir-hi un altra mina propera, que es conserva en un bon estat de conservació.

Cada any s'hi celebra la festa major del poble a l'actual plaça on abans hi havia Cal Figuerola.

El Soler

Es troba situat a l'oest del terme municipal del qual el separa la carretera C-1412 i el Torrent bo. El nucli del Soler és un petit conjunt de cases entre mitgeres alineades al voltant d'un carrer. Aquest és força compacte i es situa en una elevació topogràfica pronunciada, just a la vora del cingle, tenint una presència rellevant respecte al camí asfaltat que hi accedeix.

L'estructura d'aquest camí i del carrer del nucli, tenen una naturalesa rural que no genera una estructura urbana molt sòlida. Organitza tot el nucli al voltant d'un sol carrer mostrant les façanes posteriors de les edificacions amb una volumetria rellevant respecte a la carretera d'accés.

La majoria de les edificacions s'han restaurat els darrers anys deixant el nucli amb un aspecte renovat respecte fa unes dècades on algunes de les cases estaven quasi ensorrades. Les cases que formen el nucli són Cal Baiona, Cal Prat, Cal Mariano i Cal Nadal.

L'entorn del nucli del Soler és possiblement on hi ha el nombre més elevat de construccions en ruïnes o en procés d'estar-ho del tot el municipi de Calonge de Segarra. Aquest estat es present en la majoria de masies, barraques, forns de ciment, fonts o esglésies.

En aquesta zona hi ha masies que en el passat havien estat importants, i no solament des d'un punt de vist històric sinó arquitectònic. Les dimensions, la

Antic portal adovellat de Ca l'Espinac

situació o l'aspecte que presenten les masies de Ca l'Espinac o Ca l'Oliva ens fan pensar que podrien haver algun tipus de fortificació. Encara es poden observar elements d'interès en les dues com voltes apuntades o galeries. Altres masies de la zona són les de Cal Boixacs i Cal Sobirana, les dues també aturonades i en ruïnes, Cal Ferreret o Cal Ninet.

Entre Ca l'Oliva i Ca l'Espinac és troba Santa Magdalena de la Vall o del Soler, d'estil romànic, avui en dia pràcticament en ruïnes. D'aquesta petita església prové la imatge de Santa Magdalena.

A la zona dels Soler es troben possiblement els elements del patrimoni industrial més

Forns del Nadal

interessants del municipi. Per una banda els Ciments del Biosca on s'estructuren en el mateix indret els forns i la casa on residien els treballadors, i per l'altra els Forns del Nadal on cal destacar-hi una gran paret vertical feta amb carreus on a la part inferior hi havia les boques dels forns. A l'entorn dels Forns del Nadal es pot observar la dimensió que tenia aquesta

empresa, ja que hi havia construccions annexes per l'entorn, i fins i tot la gran cavitat en el terreny per extreure material que va provocar que l'accés a Cal Sobirana es perdés.

L'arquitectura popular és ben present en aquesta zona, són nombroses les barraques de vinya que hi podem trobar, forns de calç o fonts. En aquest sentit cal remarcar la font del Soler i la font del Ninet, molt semblants les dues, i que es caracteritzen per una gran volta de pedra que s'endinsa fins a l'interior.

2.16 Personatges il·lustres

Maria Teresa Balcells i Llastarry va nèixer a Dusfort el 20 de desembre de 1912 i va morir a Barcelona el desembre de 1996. Està enterrada al cementiri de les Corts de Barcelona.

Fou una pianista catalana. Filla de Rosa Llastarry i Balcells i Joan Balcells i Garcia, fundador de l' Orfeó Gracienc, director, compositor, professor de solfeig de l'Escola Municipal de Música de Barcelona, i principal promotor de la creació de la Germanor d'Orfeons de Catalunya.

De ben petita va demostrar les seves dots de retentiva musical. Inicia els seus estudis musicals a l'Escola Municipal de Música de Barcelona, significant-se per els bons resultats aconseguits en els sis anys de solfeig i teoria, amb tres premis per solfeig i dictat de grau mitjà i premi de grau superior en dictat. El mestre Tomàs Buxó i Pujadas va ser el seu professor de piano. El diumenge 7 de febrer de 1937 va acompanyar al piano als violinistes Joan A. Bou i Enric Ribó en el concert organitzat per l'Associació d'Estudiants de l'Escola Municipal de Música de Barcelona rebent calorosos elogis de la seva actuació (encara com estudiant). El mateix any 1937, a l'Escola Professional de la Dona, va acompanyar al piano al tenor Enric Sacristan en un recital de cançons russes.

El 1947 comença a ser Professora Auxiliar Supernumerària de l'Escola Municipal de Música de Barcelona .El 29 de novembre de 1948 és reconegut el seu ingrés al Conservatori per concurs havent aconseguit el nº2 . L'any 1978 l'Orfeó Gracienc creà l'Escola de Música en el seu propi estatge social, al davant de la qual estaven com a professorat la Maria Teresa i la Rosa Balcells, Josepa Català i l'Antoni Pérez Simó com a director i professor.

El desembre de 2012 ha estat el centenari del seu naixement i es van fer dos homenatges. El primer el mes de març de 2012, a l'entorn del dia de la dona treballadora, a l'Associació de Mestres i Directors de Música i el segon el mes de novembre de 2012, a l'Orfeó Gracienc, on es va poder contar amb l'ajuda de familiars i amics que l'havien conegut .

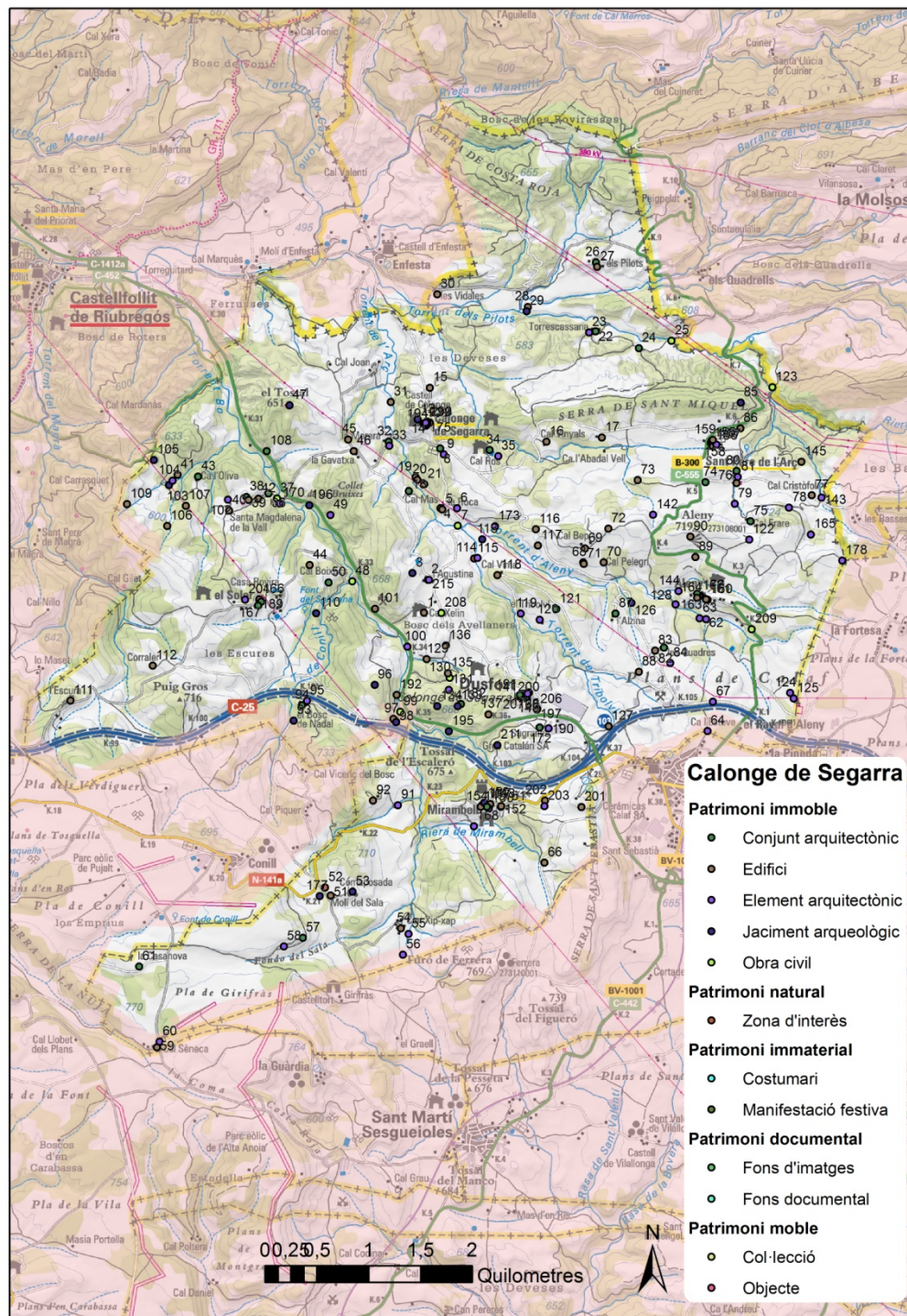
4. Bibliografia

- AMADES, Joan (2001) Costumari Català. El Curs de l'Any. S.Ll.: Enciclopedia Catalana. Salvat Editores. Vol. I, pàg 238.
- AMADES, Joan (2001) Costumari Català. El Curs de l'Any. S.Ll.: Enciclopedia Catalana. Salvat Editores. Vol. V, pàg 626.
- AA.VV. (1992). Catalunya Romànica. Vol. XIX. L'Anoia.Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana.
- BOFARULL, M. (2002). Orígens dels noms geogràfics de Catalunya: pobles, rius i muntanyes. Cossetània Edicions.
- GARGANTE, Maria Llobregós informatiu, núm. 56 (Desembre 2012), pàgs. 24-27.
- GARGANTÉ, Maria. Arquitectura religiosa del segle XVIII a la Segarra i l'Urgell: condicionants, artífex i pràctica constructiva (Fundació Noguera, 2005)
- GAVÍN, J.M. (1984). *Inventari d'esglésies: Anoia - Conca de Barberà (vol.XVI)*. Barcelona: Arxiu Gavín.
- GONZÁLEZ, A.(2005).La masia catalana. Evolució, arquitectura i restauració. Col·lecció: Arquitectura Tradicional 1, Barcelona: Brau Edicions.
- INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC DE CATALUNYA. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.
- INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC DE CATALUNYA: CALONGE DE SEGARRA. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya
- INVENTARI DEL PATRIMONI ARTÍSTIC DEL BISBAT DE VIC
- MARTÍN I VILASECA, F.; PREIXENS I LLEVADOT, J. (2005). Les construccions de pedra seca. Lleida: Pagès editors.

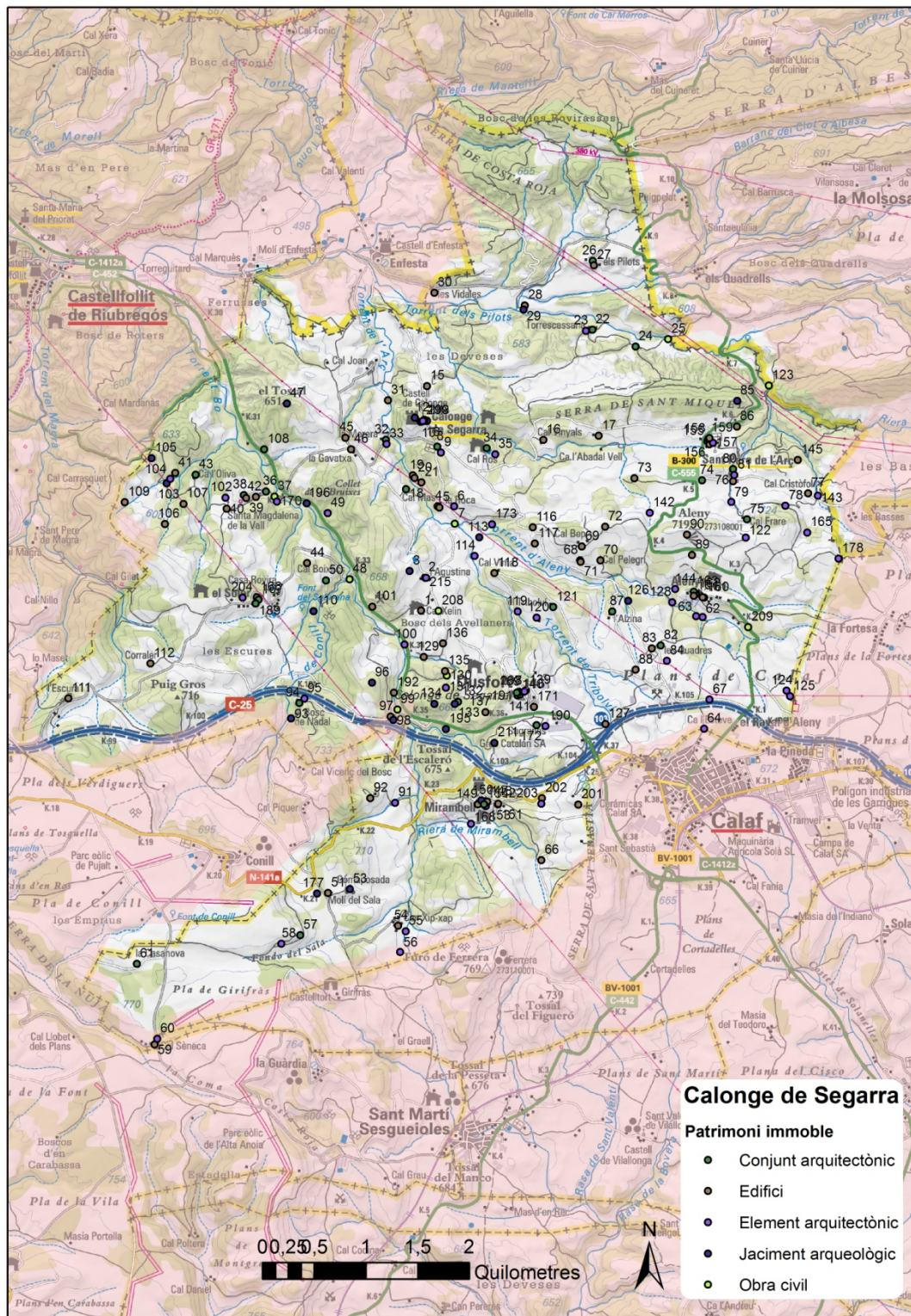
- MARTÍNEZ, M. (2010). Arquitectura rural. Un patrimoni cultural oblidat. (l'exemple de la Conca de Barberà)Valls: Edicions Cossetània.
- MORA, J. (coord.) (2001). Les cabanes i els marges: 1r Curset d'Estiu sobre Arquitectura Popular, Segarra-Urgell, del 7 a l'11 d'agost de 2000. Cervera: Associació Amics de l'Arquitectura Popular.
- MORA, J. (coord.) (2003). L'arquitectura dels oficis: 3r Curset d'Estiu d'Arquitectura Popular, Segarra-Urgell, del 5 al 9 d'agost de 2002. Ed. Pagès, Lleida 2003
- NADAL, Jordi. Treballs de seguiment historiogràfic del municipi de Calonge de Segarra (sense publicar).
- NORMES DE PLANEJAMENT URBANÍSTIC DELS MUNICIPIS SENSE PLANEJAMENT A CATALUNYA. (Març 2010.) Comarques Centrals. Calonge de Segarra. Estudi Geològic. Departament de Política Territorial i Obres Públiques.
- RIBA GABARRÓ, Josep. Els molins fariners de l'Anoia en els vessants del Llobregat i del Segre. Miscellanea aqualatensia 7. 1995. págs. 337-348
- TORRAS I RIBÉ, J(1991). Història de l'Anoia. Vol II (pàg 275-287). Manresa : Edicions Selectes.
- Altres / Memòries i informes / Memòria prospecció arqueològica projecte nou traçat carretera C-1412 Prats de Rei " límit Segarra (Anoia): Arxiu Servei d'Arqueologia.
- Altres / Memòries i informes / Memòria: prospecció superficial al desdoblament de la C-25, Tram: Les Oluges-Manresa (1/2005). Àrea de Coneixement i Recerca DGPC.

Annex Cartogràfic

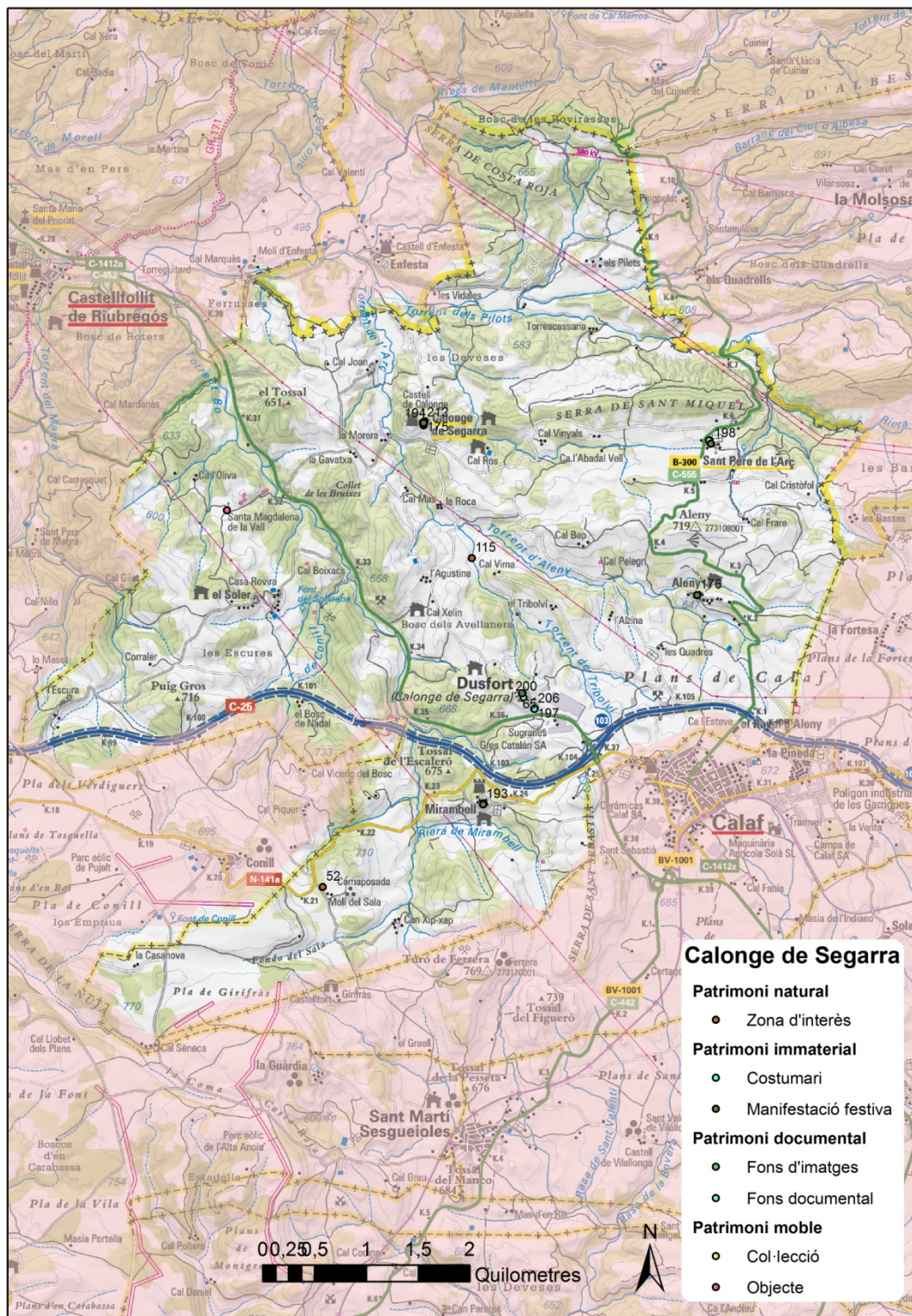
Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Tots els elements.

Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Patrimoni immoble.

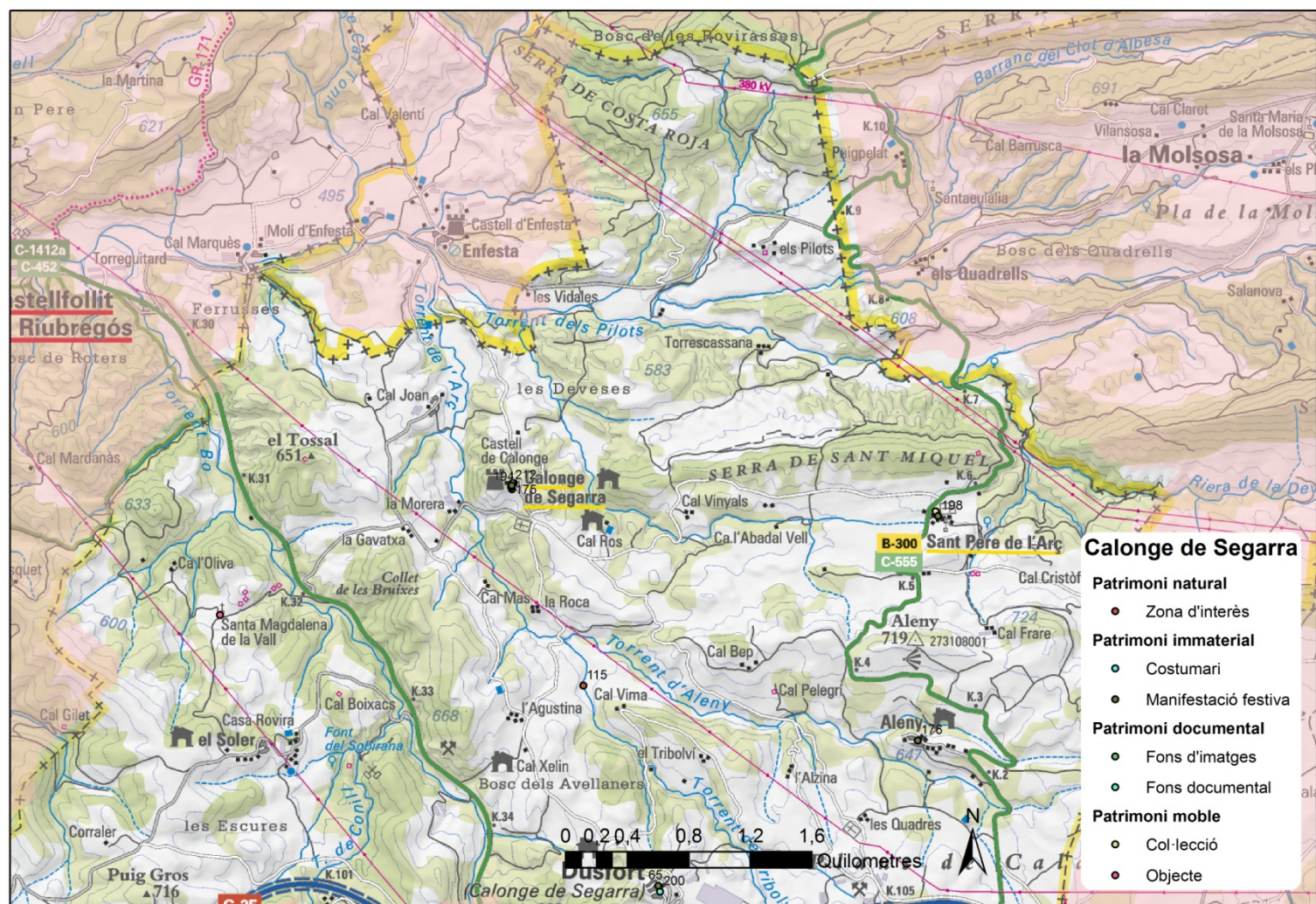
Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Patrimoni immaterial, documental, natural i moble

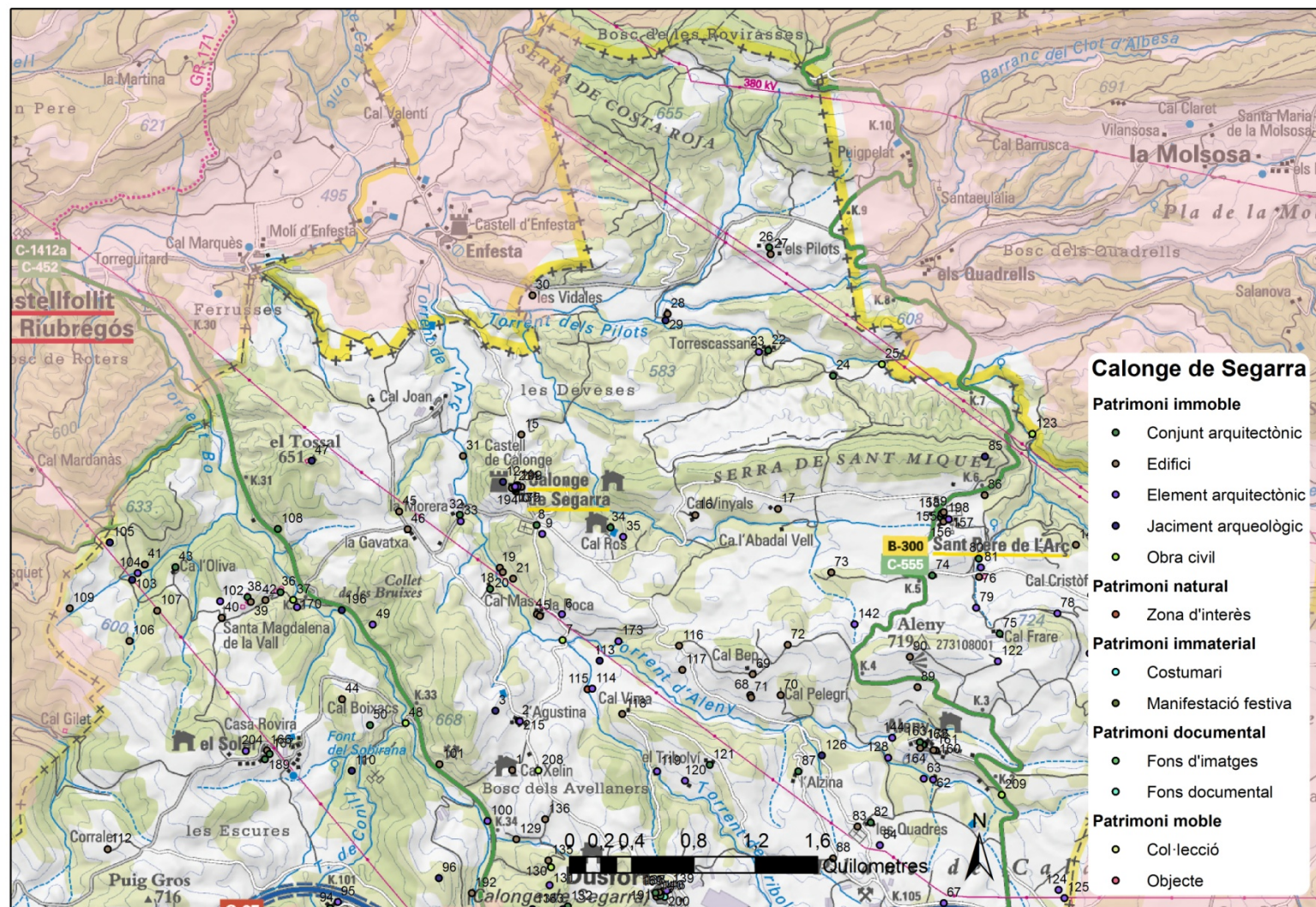
Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Patrimoni immoble. Zona nord. El Soler, Calonge de Segarra, Dusfort i Aleny.

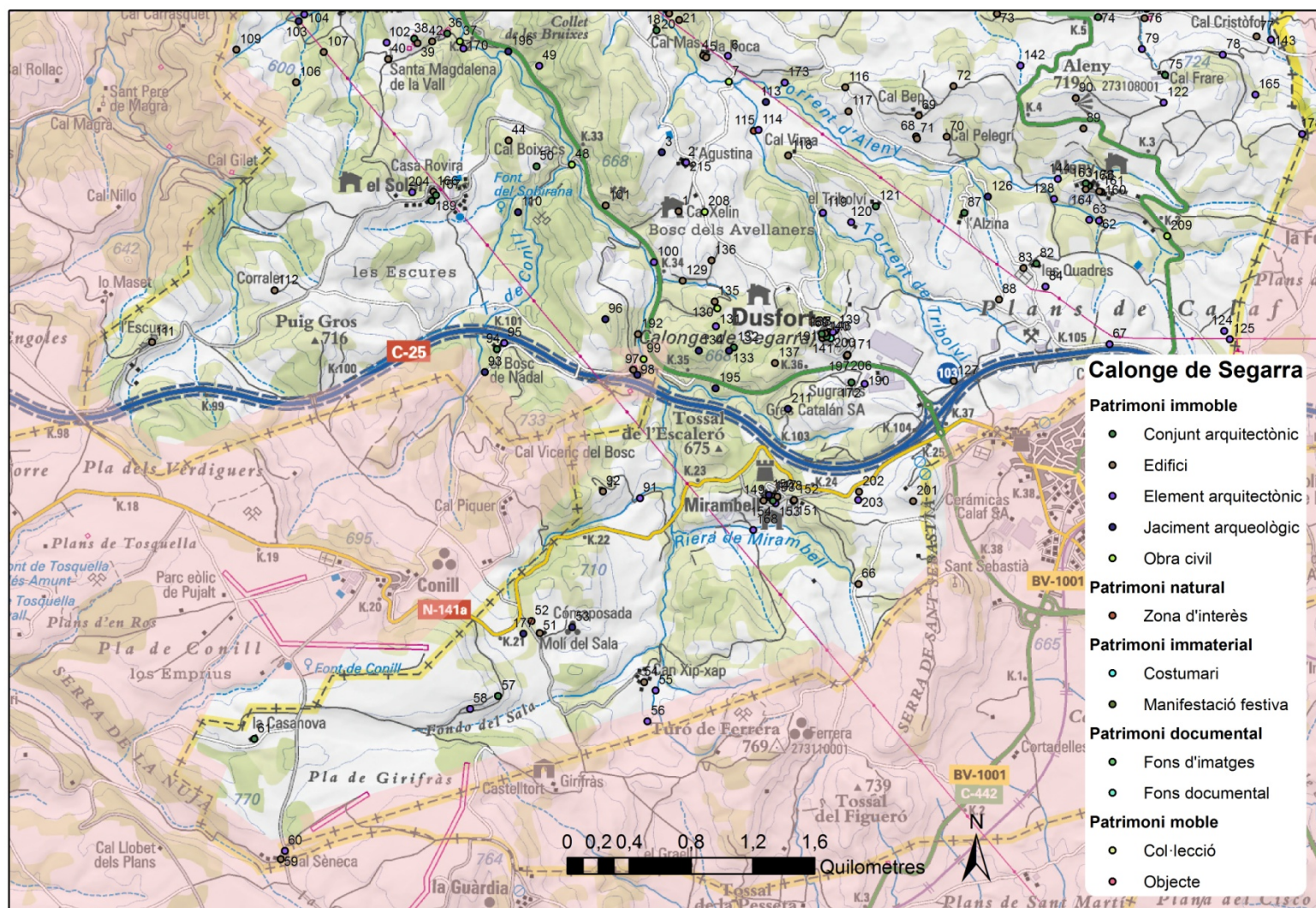
Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Patrimoni immaterial, documental, natural i moble. Zona nord. El Soler, Calonge de Segarra, Dusfort i Aleny.

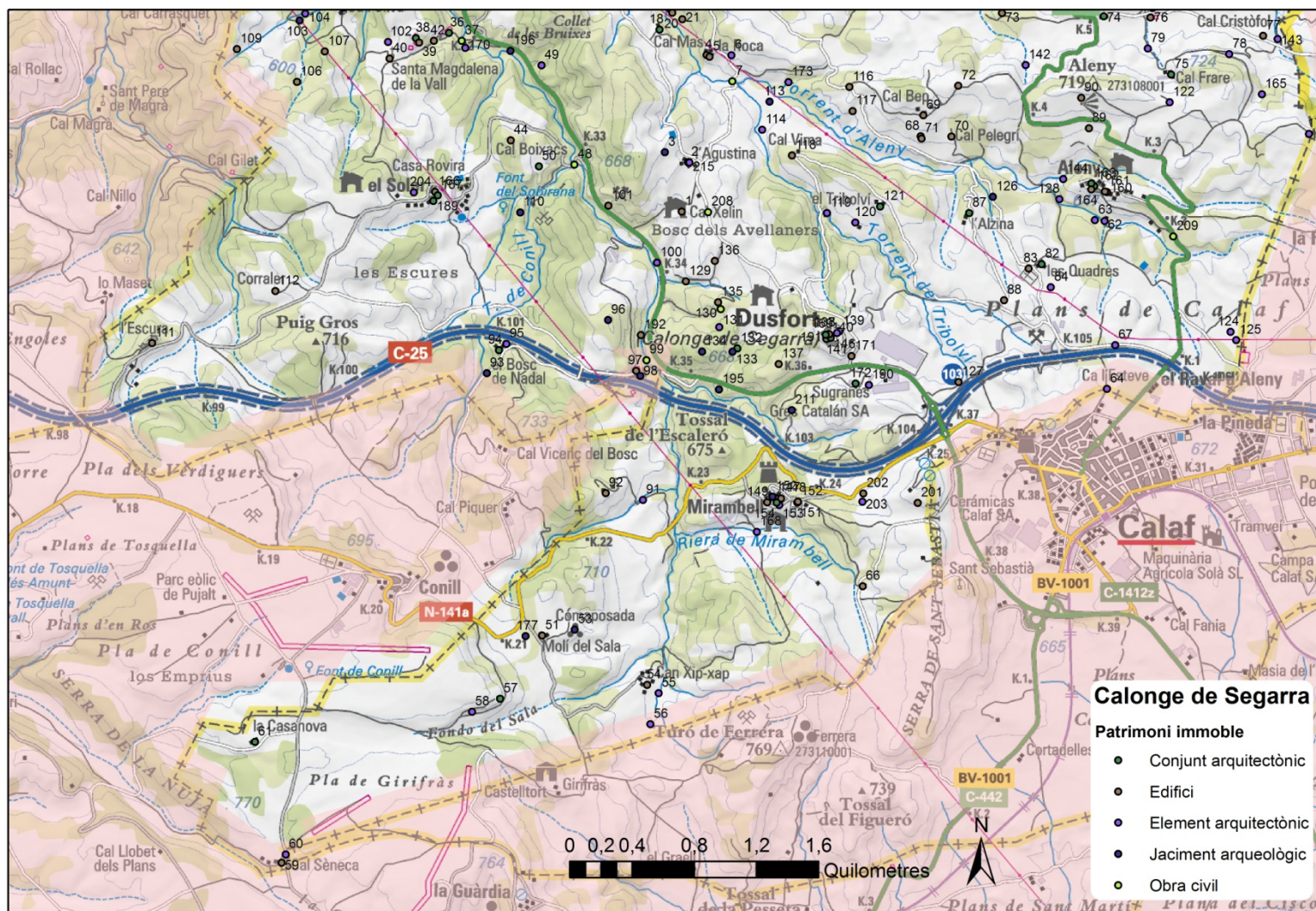
Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Zona nord. Tots els elements.

Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Zona sud. Tots els elements.

Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Zona sud. Patrimoni immoble.

Mapa del municipi de Calonge de Segarra. Zona sud. Patrimoni natural, immaterial, documental i moble

**Diputació
Barcelona**

Comte d'Urgell, 187
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc